

Fremsat den 31. januar 2013 af økonomi- og indenrigsministeren (Margrethe Vestager)

Forslag

til

Lov om ændring af lov om valg til Folketinget, lov om valg af danske medlemmer til Europa-Parlamentet og lov om kommunale og regionale valg

(Digital stemmeafgivning og stemmeoptælling m.v.)

§ 1

I lov om valg til Folketinget, jf. lovbekendtgørelse nr. 107 af 8. februar 2011, som ændret ved lov nr. 251 af 21. marts 2012, lov nr. 589 af 18. juni 2012 og § 3 i lov nr. 1252 af 18. december 2012, foretages følgende ændringer:

1. Efter kapitel 9 indsættes:

»Kapitel 9 a

Digital stemmeafgivning og stemmeoptælling m.v.

§ 74 b. Økonomi- og indenrigsministeren kan forud for et folketingsvalg efter ansøgning give en kommunalbestyrelse tilladelse til, at stemmeafgivningen i kommunen, stemmeoptællingen eller begge dele sker digitalt. Tilladelsen kan begrænses til et eller flere afstemningssteder eller brevstemmeafgivningssteder. Økonomi- og indenrigsministeren kan fastsætte vilkår for tilladelsen. Økonomi- og indenrigsministeren kan herunder fastsætte vilkår om, hvilket eller hvilke af de i medfør af stk. 2 udvalgte systemer kommunen kan anvende til digital stemmeafgivning og stemmeoptælling. Vilkårene kan ændres. Tilladelsen kan tilbagekaldes.

Stk. 2. Økonomi- og indenrigsministeren afholder udbud vedrørende udvælgelse af det eller de systemer, som efter stk. 1 kan anvendes til digital stemmeafgivning og stemmeoptælling.

Stk. 3. Økonomi- og indenrigsministeren kan fastsætte regler om tilrettelæggelse, gennemførelse og evaluering af stemmeafgivning og stemmeoptælling efter stk. 1. Økonomi- og indenrigsministeren kan herunder fastsætte regler om, at vælgeren på afstemningsstedet eller brevstemmeafgivningsstedet alene kan stemme digitalt.

Stk. 4. For at muliggøre digital stemmeafgivning og stemmeoptælling ved folketingsvalg kan økonomi- og indenrigsministeren ved fastsættelse af vilkår for en tilladelse efter

stk. 1, afholdelse af udbud efter stk. 2 og fastsættelse af regler efter stk. 3 foretage de nødvendige fravigelser af

- 1) § 14, stk. 1,
- 2) § 23, stk. 2,
- 3) § 33 a, stk. 2, 2.-5. pkt., § 39, stk. 2, § 40, stk. 2, §§ 43 og 44,
- 4) § 45, stk. 2, 4. pkt., og stk. 3, § 46, stk. 2, § 47, 7. pkt., § 48, stk. 1, 2. pkt., stk. 2 og 3, § 49, stk. 4, og § 52,
- 5) § 60, stk. 1 og 2, § 61, stk. 1, 2. pkt., stk. 2 og 3, stk. 4, 1. og 3. pkt., stk. 6 og 7, § 64, stk. 1, 1. pkt., stk. 2 og 4-6, § 65, stk. 1 og stk. 2, nr. 3-5, og § 66, samt
- 6) § 68, § 69, stk. 1-3, §§ 71 og 72, § 73, stk. 1-4 og 6, og § 74.«

2. Efter § 101 indsættes:

»§ 101 a. Økonomi- og indenrigsministeren kan forud for en folkeafstemning efter ansøgning give en kommunalbestyrelse tilladelse til, at stemmeafgivningen i kommunen, stemmeoptællingen eller begge dele sker digitalt. Tilladelsen kan begrænses til et eller flere afstemningssteder eller brevstemmeafgivningssteder. Økonomi- og indenrigsministeren kan fastsætte vilkår for tilladelsen. Økonomi- og indenrigsministeren kan herunder fastsætte vilkår om, hvilket eller hvilke af de i medfør af stk. 2 udvalgte systemer kommunen kan anvende til digital stemmeafgivning og stemmeoptælling. Vilkårene kan ændres. Tilladelsen kan tilbagekaldes.

Stk. 2. Økonomi- og indenrigsministeren afholder udbud vedrørende udvælgelse af det eller de systemer, som efter stk. 1 kan anvendes til digital stemmeafgivning og stemmeoptælling.

Stk. 3. Økonomi- og indenrigsministeren kan fastsætte regler om tilrettelæggelse, gennemførelse og evaluering af stemmeafgivning og stemmeoptælling efter stk. 1. Økonomi- og indenrigsministeren kan herunder fastsætte regler

om, at vælgeren på afstemningsstedet eller brevstemmeafgivningsstedet alene kan stemme digitalt.

Stk. 4. For at muliggøre digital stemmeafgivning og stemmeoptælling ved folkeafstemninger kan økonomi- og indenrigsministeren ved fastsættelse af vilkår for en tilladelse efter stk. 1, afholdelse af udbud efter stk. 2 og fastsættelse af regler efter stk. 3 foretage de nødvendige fravigelser af

- 1) § 97, stk. 1, jf. § 23, stk. 2,
- 2) § 98, stk. 1,
- 3) § 99, jf. § 45, stk. 2, 4. pkt., og stk. 3, § 46, stk. 2, § 47, 7. pkt., § 48, stk. 2 og 3, § 49, stk. 4, og § 52,
- 4) § 100, stk. 1-3, jf. § 60, stk. 1 og 2, § 61, stk. 1, 2. pkt., stk. 3, stk. 4, 1. og 3. pkt., stk. 6 og 7, § 64, stk. 1, 1. pkt., stk. 2 og 4-6, § 65, stk. 1 og stk. 2, nr. 3-5, og § 66 samt
- 5) § 101, stk. 1 og 2, jf. § 68, § 69, stk. 3, §§ 71 og 72, § 73, stk. 1, 2 og 6, og § 74.«

3. Efter § 104 indsættes:

»§ 104 a. Økonomi- og indenrigsministeren kan fastsætte regler om opbevaring og tilintetgørelse af digitalt og andet valgmateriale fra kommuner, der har fået tilladelse efter § 74 b, stk. 1, eller § 101 a, stk. 1. Økonomi- og indenrigsministeren kan i den forbindelse fravige § 104, stk. 3.«

4. I § 105, stk. 1, 1. pkt., indsættes efter »jf. dog stk. 2 og 3«: »og § 105 a«.

5. Efter § 105 indsættes:

»§ 105 a. Udgifterne til anvendelsen af en tilladelse efter § 74 b, stk. 1, og § 101 a, stk. 1, afholdes af kommunen, jf. § 105, stk. 1. Udgifterne til udbud efter § 74 b, stk. 2, og § 101 a, stk. 2, afholdes af statskassen.«

§ 2

I lov om valg af danske medlemmer til Europa-Parlamentet, jf. lovbekendtgørelse nr. 106 af 8. februar 2011, som ændret ved § 4 i lov nr. 1252 af 18. december 2012, foretages følgende ændringer:

1. Efter kapitel 9 indsættes:

»Kapitel 9 a

Digital stemmeafgivning og stemmeoptælling m.v.

§ 30 a. Økonomi- og indenrigsministeren kan forud for et Europa-Parlamentsvalg efter ansøgning give en kommunalbestyrelse tilladelse til, at stemmeafgivningen i kommunen, stemmeoptællingen eller begge dele sker digitalt. Tilladelsen kan begrænses til et eller flere afstemningssteder eller brevstemmeafgivningssteder. Økonomi- og indenrigsministeren kan fastsætte vilkår for tilladelsen. Økonomi- og indenrigsministeren kan herunder fastsætte vilkår om, hvilket eller hvilke af de i medfør af stk. 2 udvalgte systemer kommunen kan anvende til digital stemmeafgivning og stemmeoptælling. Vilkårene kan ændres. Tilladelsen kan tilbagekalles.

Stk. 2. Økonomi- og indenrigsministeren afholder udbud vedrørende udvælgelse af det eller de systemer, som efter stk. 1 kan anvendes til digital stemmeafgivning og stemmeoptælling.

Stk. 3. Økonomi- og indenrigsministeren kan fastsætte regler om tilrettelæggelse, gennemførelse og evaluering af stemmeafgivning og stemmeoptælling efter stk. 1. Økonomi- og indenrigsministeren kan herunder fastsætte regler om, at vælgeren på afstemningsstedet eller brevstemmeafgivningsstedet alene kan stemme digitalt.

Stk. 4. For at muliggøre digital stemmeafgivning og stemmeoptælling ved Europa-Parlamentsvalg kan økonomi- og indenrigsministeren ved fastsættelse af vilkår for en tilladelse efter stk. 1, afholdelse af udbud efter stk. 2 og fastsættelse af regler efter stk. 3 foretage de nødvendige fravigelser af

- 1) § 13, stk. 1,
- 2) § 17,
- 3) § 19, stk. 3, 3.-6. pkt., og § 24, stk. 2,
- 4) § 25, stk. 1, jf. § 45, stk. 2, 4. pkt., og stk. 3, § 46, stk. 2, § 47, 7. pkt., § 48, stk. 1, 2. pkt., stk. 2 og 3, § 49, stk. 4, og § 52 i lov om valg til Folketinget,
- 5) § 26, stk. 1, stk. 4, 1.-3. pkt., og stk. 6, jf. § 61, stk. 1, 2. pkt., stk. 2 og 3, stk. 4, 1. og 3. pkt., stk. 6 og 7, § 64, stk. 1, 1. pkt., stk. 2 og 4-6, § 65, stk. 1 og stk. 2, nr. 3-5, og § 66 i lov om valg til Folketinget, samt
- 6) § 27, § 28, stk. 1-3, § 29, stk. 1 og 2, og § 30, jf. § 68, § 69, stk. 3, §§ 71 og 72, § 73, stk. 1, 2 og 6, og § 74 i lov om valg til Folketinget.«

2. Efter § 44 indsættes:

»§ 44 a. Økonomi- og indenrigsministeren kan fastsætte regler om opbevaring og tilintetgørelse af digitalt og andet valgmateriale fra kommuner, der har fået tilladelse efter § 30 a, stk. 1. Økonomi- og indenrigsministeren kan i den forbindelse fravige § 104, stk. 3, i lov om valg til Folketinget, jf. § 44.«

3. I § 45 ændres »§ 105« til: »§§ 105 og 105 a«.

§ 3

I lov om kommunale og regionale valg, jf. lovbekendtgørelse nr. 105 af 8. februar 2011, som ændret ved § 2 i lov nr. 571 af 18. juni 2012 og § 5 i lov nr. 1252 af 18. december 2012, foretages følgende ændringer:

1. Efter kapitel 8 indsættes:

»Kapitel 8 a

Digital stemmeafgivning og stemmeoptælling m.v.

§ 91 a. Økonomi- og indenrigsministeren kan forud for et valg til kommunalbestyrelser og regionsråd efter ansøgning give en kommunalbestyrelse tilladelse til, at stemmeafgivningen i kommunen, stemmeoptællingen eller begge dele sker digitalt. Tilladelsen kan begrænses til et eller flere afstemningssteder eller brevstemmeafgivningssteder. Økonomi- og indenrigsministeren kan fastsætte vilkår for tilladelsen. Økonomi- og indenrigsministeren kan herunder fastsæt-

te vilkår om, hvilket eller hvilke af de i medfør af stk. 2 udvalgte systemer kommunen kan anvende til digital stemmeafgivning og stemmeoptælling. Vilkårene kan ændres. Tilladelsen kan tilbagekaldes.

Stk. 2. Økonomi- og indenrigsministeren afholder udbud vedrørende udvælgelse af det eller de systemer, som efter stk. 1 kan anvendes til digital stemmeafgivning og stemmeoptælling.

Stk. 3. Økonomi- og indenrigsministeren kan fastsætte regler om tilrettelæggelse, gennemførelse og evaluering af stemmeafgivning og stemmeoptælling efter stk. 1. Økonomi- og indenrigsministeren kan herunder fastsætte regler om, at vælgeren på afstemningsstedet eller brevstemmeafgivningsstedet alene kan stemme digitalt.

Stk. 4. For at muliggøre digital stemmeafgivning og stemmeoptælling ved kommunale og regionale valg kan økonomi- og indenrigsministeren ved fastsættelse af vilkår for en tilladelse efter stk. 1, afholdelse af udbud efter stk. 2 og fastsættelse af regler efter stk. 3 foretage de nødvendige fravigelser af

- 1) § 13, stk. 2, nr. 2 og 3, og stk. 3, og § 17, stk. 2,
- 2) § 24, stk. 1, 2.-6. pkt., og stk. 2, 1. pkt., § 32, 2. pkt., § 36, nr. 2, § 39, stk. 2, §§ 45-48, og § 50,
- 3) § 51, stk. 2, 4. pkt., og stk. 3, 1. pkt., § 52, stk. 2, § 53, stk. 1, 7. pkt., og stk. 2, § 54, stk. 1, 2. pkt., stk. 2 og 3, § 55, stk. 4, og § 58,

- 4) § 66, stk. 1 og 2, § 67, stk. 1, 2. pkt., stk. 2 og 3, stk. 4, 1. og 3. pkt., stk. 6 og 7, § 70, stk. 1, 1. pkt., og stk. 2-5, § 71, stk. 1, og stk. 2, nr. 3-5, og § 72,
- 5) § 74, § 75, stk. 1-3, § 76, stk. 2, §§ 77 og 78, samt
- 6) § 79, stk. 2, § 80, § 88, stk. 1, nr. 2-7, og § 89, stk. 2.«

2. Efter § 106 indsættes:

»§ **106 a.** Økonomi- og indenrigsministeren kan fastsætte regler om opbevaring og tilintetgørelse af digitalt og andet valgmateriale fra kommuner, der har fået tilladelse efter § 91 a, stk. 1. Økonomi- og indenrigsministeren kan i den forbindelse fravige § 106, stk. 3.«

3. I § 107, stk. 1, indsættes efter »jf. dog stk. 2-4«: »og § 107 a«.

4. Efter § 107 indsættes:

»§ **107 a.** Udgifterne til anvendelsen af en tilladelse efter § 91 a, stk. 1, afholdes af kommunen, jf. § 107, stk. 1. Udgifterne til udbud efter § 91 a, stk. 2, afholdes af statskassen.«

§ 4

Loven træder i kraft den 1. maj 2013.

Bemærkninger til lovforslaget

Almindelige bemærkninger

Indholdsfortegnelse

1. **Indledning**
2. **Gældende ret**
3. **Lovforslagets formål**
 - 3.1. *Minimering af andre ugyldige stemmer end blanke*
 - 3.2. *Bedre tilgængelighed til valg, herunder særligt for nogle grupper af personer med handicap*
 - 3.3. *Mulighed for vælgerens verificering af, at stemmen er korrekt afgivet og registreret*
 - 3.4. *Mere nøjagtig optælling*
 - 3.5. *Hurtigere optælling og beregning af resultat*
4. **Principper for anvendelse af digital stemmeafgivning og stemmeoptælling**
 - 4.1. *Anonymitet, stemmehemmelighed og frie valg*
 - 4.2. *Høje krav til sikkerheden*
 - 4.3. *Genkendelig afstemningsprocedure*
 - 4.4. *Manuel kontroloptælling*
 - 4.5. *Tilbagefaldsprocedurer*
 - 4.6. *Brugervenlighed*
 - 4.7. *Uddannelse og information*
 - 4.8. *Internationale standarder for e-valg*
5. **Lovforslagets indhold og udformning**
 - 5.1. *Lovforslagets rækkevidde*
 - 5.2. *Lovforslagets karakter*
 - 5.3. *Forudgående tilladelse til anvendelse af digital stemmeafgivning og stemmeoptælling*
 - 5.4. *Udbud af e-valgsystemer*
 - 5.5. *Krav til kommunernes tilrettelæggelse og gennemførelse af digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling*
 - 5.5.1. *Frivillig eller obligatorisk anvendelse af digital stemmeafgivning*
 - 5.6. *Evalueringsforsøg med digital stemmeafgivning og stemmeoptælling*
 - 5.7. *Tilpasning af gældende regler i forbindelse med digital stemmeafgivning og/eller digital stemmeoptælling*
6. **Økonomiske og administrative konsekvenser for det offentlige**
7. **Økonomiske og administrative konsekvenser for erhvervslivet m.v.**
8. **Administrative konsekvenser for borgerne**
9. **Miljømæssige konsekvenser**
10. **Forholdet til EU-retten**
11. **Hørte myndigheder og organisationer m.v.**
12. **Sammenfattende skema**

1. Indledning

I januar 2012 anmodede 12 kommuner (Bornholm, Frederiksberg, Gentofte, Glostrup, Kolding, København, Odense, Odder, Vejen, Aabenraa, Aalborg og Aarhus) og KL økonomi- og indenrigsministeren om, at der skabes lov hjemmel til, at der kan gennemføres e-valg, forstået som it-understøttet stemmeafgivning og stemmeoptælling, på udvalgte afstemningssteder i kommunerne.

De nævnte 12 kommuner blev før sommeren 2012 bedt af økonomi- og indenrigsministeren om inden den 1. oktober 2012 skriftligt at tilkendegive, om de ville forpligte sig til at deltage i kommende forsøg med e-valg, herunder afsætte de nødvendige administrative og økonomiske ressourcer hertil. 6 kommuner (Københavns, Aarhus, Odense, Gentofte, Odder og Aabenraa Kommuner) har på denne baggrund tilken-

degivet, at de fortsat agter at gennemføre forsøg med e-valg, så snart det bliver muligt lovgivningsmæssigt. Flere af disse kommuner har dog taget en række bl.a. økonomiske forbehold.

Danmark har et stærkt demokrati. Gennemførelse af valg i Danmark er præget af, at valgresultatet er i overensstemmelse med vælgerens stemmeafgivelse, og at vælgerne har tillid til valghandlingen.

Dette må ikke sættes over styr. Det er derfor regeringens opfattelse, at etablering af muligheden for at ændre den traditionelle måde at stemme på i Danmark skal ske med bevarelse af både sikkerheden for et korrekt valgresultat og vælgerens tillid til valghandlingen.

Digitalisering og ny teknologi spiller en central rolle for regeringens arbejde med at forny og modernisere den offentlige sektor.

Regeringen ønsker derfor at imødekomme kommunernes ønske om at få mulighed for i højere grad at anvende teknologi til en modernisering af valghandlingen inden for nogle rammer, som sikrer et korrekt valgresultat, og som sikrer vælgernes fortsatte tillid til valghandlingen og valgresultatet. Herved opnås bl.a. en hurtigere optælling af valgresultatet, en højere grad af handicapvenlighed og en minimering af muligheden for utilsigtet at afgive en ugyldig stemme.

Med lovforslaget etableres således hjemmel til, at økonomi- og indenrigsministeren efter en kommunalbestyrelses ansøgning herom forud for et folketingsvalg, Europa-Parlamentsvalg, kommunal- og regionalvalg eller en landsdækkende grundlovbestemt folkeafstemning kan tillade, at stemmeafgivningen i kommunen og/eller stemmeoptællingen sker digitalt.

Det understreges, at lovforslaget kun giver mulighed for tilladelse til digital stemmeafgivning ved *fremmødevalg*, dvs. ved afstemning på valgdagen eller brevstemmeafgivning i kommunen i et kontrolleret miljø. Forslaget omfatter dermed *ikke* fjernvalg via internettet eller lignende. Det skyldes dels de udfordringer, som stemmeafgivning over internettet og andre ukontrollerede miljøer medfører i forhold til beskyttelsen af stemmehemmeligheden, herunder, at der ikke må kunne ske nogen kobling mellem vælgeren og dennes stemmeafgivning, samt at stemmeafgivningen skal ske uden overværelse af andre. Dels giver fjernvalg i lyset af det aktuelle teknologiske niveau ikke samme mulighed for at beskytte vælgeren mod utilbørlig påvirkning og dermed for at sikre et frit valg. Internetvalg indebærer desuden i lyset af det aktuelle teknologiske niveau nogle særlige sikkerhedsmæssige risici.

2. Gældende ret

Ifølge gældende ret er valg og folkeafstemninger allerede digitaliseret i et vist omfang, nemlig for så vidt angår de dele af afstemningsprocessen, der foregår før og efter selve stemmeafgivningen. Således kan kommunalbestyrelsen beslutte, at der for et eller flere eller alle afstemningsområder i kommunen skal benyttes en elektronisk valgliste, jf. folketingsvalglovens § 19, stk. 3, og (for så vidt angår folkeafstemninger) § 96, stk. 2, der henviser til reglerne i lovens kapitel 4, Europa-Parlamentsvalglovens § 14, stk. 1, 2. pkt., samt den kommunale og regionale valglovs § 9, stk. 4. Endvidere bestemmer økonomi- og indenrigsministeren ifølge valglovgivningen den nærmere fremgangsmåde ved indsendelsen af valgbogen med bilag til opgørelse af folketingsvalg, folkeafstemninger og Europa-Parlamentsvalg, herunder hvorvidt og i hvilken form valgbogen med bilag skal indsendes elektronisk til økonomi- og indenrigsministeren, jf. folketingsvalglovens § 74, stk. 3, 4. pkt., og (for så vidt angår folkeafstemninger) § 101, stk. 1, der henviser til reglerne i lovens kapitel 9, samt Europa-Parlamentsvalglovens § 30, stk. 4, 4. pkt.

For så vidt angår stemmeafgivningen på valgdagen samt brevstemmeafgivningen forudsætter den gældende valglovgivning imidlertid, at denne stemmeafgivning foregår manuelt ved afkrydsning eller udfyldelse af en papirstemmeseddel med et almindeligt skriveredskab. Det samme gælder reglerne om udformning og tilvejebringelse af stemmesedler, hjælp til stemmeafgivningen, stemmeoptælling på afstemningsstederne, sammenpakning og opbevaring af stemmesedler og andet stemmemateriale efter afstemningen, hvortil kommer reglerne om fintællingen samt den endelige sammenpakning af stemmematerialet og opbevaring og destruktion af stemmematerialet. Se nærmere nedenfor under bemærkningerne til forslagens enkelte bestemmelser.

Anvendelse af digital stemmeafgivning og digital stemmeoptælling ved lovbestemte valg og folkeafstemninger inklusiv den nødvendige tilpasning af de procedurer og processer, der knytter sig til stemmeafgivningen og stemmeoptællingen, kræver derfor særskilt lovhjemmel.

3. Lovforslagets formål

Formålet med lovforslaget er at tilvejebringe den nødvendige hjemmel til, at de kommuner, der ønsker det, kan anvende digital stemmeafgivning og/eller digital stemmeoptælling ved lovbestemte valg og folkeafstemninger i Danmark.

Gennemførelse af digital stemmeafgivning og/eller digital stemmeoptælling i nogle af kommunerne – eventuelt i første omgang blot på enkelte afstemningssteder - skal bl.a. skabe de første danske erfaringer med, om digitalt understøttet stemmeafgivning og stemmeoptælling kan gennemføres med den fornødne forudsatte sikkerhed og indeholder de forventede fordele.

Derfor vil der også ske en evaluering i de kommuner, der gennemfører en digital stemmeafgivning og/eller digital stemmeoptælling, med henblik på at kunne vurdere, om den foretagne digitalisering af valgprocessen er forløbet tilfredsstillende.

De fordele, som ministeriet navnlig forventer, at digital stemmeafgivning og digital stemmeoptælling vil indebære, er følgende:

3.1. Minimering af andre ugyldige stemmer end blanke

Én af de forventede fordele ved en digital stemmeafgivningsform, hvor afstemningen ikke længere sker ved afkrydsning på en papirstemmeseddel, er, at man vil kunne minimere antallet af andre ugyldige stemmer end blanke væsentligt. Andre ugyldige stemmer end blanke er stemmer, der er markeret på en sådan måde, at valgbestyrelsen enten er i tvivl om vælgerens hensigt med stemmeafgivningen, eller hvor vælgeren med vilje eller uforvarende har givet stemmesedlen et særpræg, der indebærer en risiko for brud på stemmehemmeligheden.

Efter ministeriets opfattelse må det antages, at langt de fleste stemmer, der bedømmes som værende ugyldige af andre grunde end fordi de er blanke, ikke er ugyldiggjort af vælgeren med vilje. Det vil med andre ord sige, at vælgeren formodentlig i langt de fleste tilfælde har afgivet stemmen i

forventning om, at den er afgivet i henhold til reglerne og vil indgå i afstemningsresultatet som en gyldig stemme. Ved det seneste folketingsvalg den 15. september 2011 var der således 11.492 andre ugyldige stemmer end blanke, hvoraf de 8.619 var stemmer afgivet på valgdagen og 2.873 var brevstemmer. Ud over at kunne spare valgadministrationen for de ikke uvæsentlige ressourcer, der anvendes på bedømmelse af de ugyldige stemmer, og de tvivlsspørgsmål, en sådan bedømmelse afstedkommer, vil en minimering af muligheden for uforvarende at komme til at afgive en ugyldig stemme indebære, at flere vælgere får afgivet en gyldig stemme i overensstemmelse med deres intentioner. Det vil dermed bidrage til en større vælgerinddragelse i den demokratiske proces.

Det understreges, at der stadig vil være mulighed for at afgive en tilsigtet ugyldig stemme, herunder en blank stemme.

3.2. Bedre tilgængelighed til valg, herunder særligt for nogle grupper af personer med handicap

En anden fordel er, at anvendelse af digital stemmeafgivning indebærer nogle muligheder for at fremstille de forskellige valgmuligheder mellem parti-/listestemme, personlig stemme og blank stemme på en mere overskuelig og brugervenlig måde. Det kan for nogle vælgere, som har svært ved at overskue de store stemmesedler, der særligt findes i nogle opstillingskredse/kommuner/regioner med mange opstillede kandidater og/eller lokallister, gøre oplevelsen af stemmeafgivning bedre og mere overskuelig.

Særligt bør i den forbindelse nævnes, at digital stemmeafgivning kan give muligheder for at knytte særlige funktioner til stemmeafgivningen, der kan gøre ordblinde, svagsynede og blinde vælgere samt i et vist omfang andre handicapgrupper (f.eks. personer med sklerose, Parkinsons sygdom eller andre fysiske handicap, der besværliggør stemmeafgivning på papir med et almindeligt skriveredskab), i stand til at stemme uden hjælp fra andre. Derved gives der mulighed for en endnu bedre sikring af nogle af disse gruppers stemmehemmelighed, inddragelse i det politiske liv og ligestilling med andre vælgere, end tilfældet er efter de almindelige regler om afholdelse af valg, jf. herved bl.a. principperne i FN's Handicapkonventions artikel 29 om retten til deltagelse i det politiske og offentlige liv.

3.3. Mulighed for vælgerens verificering af, at stemmen er korrekt afgivet og registreret

Digital stemmeafgivning og/eller digital stemmeoptælling kan give vælgeren mulighed for at få en fysisk manifestation af den digitalt afmærkede stemme, eller for selv at indscanne sin håndudfyldte stemmeseddel. Det indebærer, at vælgeren får mulighed for at verificere, at stemmen er korrekt og gyldigt afgivet og registreret i overensstemmelse med vælgerens intentioner. Dette udgør en forskel fra det nuværende papirbaserede system, hvor vælgeren ikke kan verificere, om vælgeren har afgivet en gyldig stemme.

3.4. Mere nøjagtig optælling

Digital stemmeoptælling giver mulighed for en mere nøjagtig optælling, end når denne udføres af mennesker, forudsat at den digitale stemmeoptællingsfunktionalitet virker efter hensigten. Således er kravet i lovgivningen om, at der (senest) dagen efter stemmeoptællingen på afstemningsstedet skal ske en ny central optælling af stemmesedlerne (fintællingen) bl.a. begrundet i et hensyn til kontrol af, at optællingen den foregående aften er nået frem til det rigtige resultat. Tilsvarende har flere kommuner efter ministeriets oplysninger benyttet forskellige procedurer for sortering, gentagne optællinger og kontroller af stemmeoptællingen på valgaftenen m.v. netop for at tage højde for den faktor, at optælling foretaget af mennesker erfaringsvis indeholder en risiko for fejloptællinger. Risikoen for sådanne fejloptællinger kan i høj grad minimeres ved at benytte et system til digital stemmeoptælling. Det forventes derfor også, at digital stemmeoptælling i hvert fald på længere sigt, hvor de papirbaserede kontroller med den digitale optælling kan mindskes, kan spare kommunerne for nogle administrative ressourcer til manuel stemmeoptælling.

3.5. Hurtigere optælling og beregning af resultat

Det er forventningen, at et system til digital stemmeoptælling vil medføre en langt hurtigere stemmeoptælling og beregning af valgresultatet. Det gælder særligt på længere sigt, hvis kommunernes første anvendelse af digital stemmeafgivning og/eller digital stemmeoptælling forløber tilfredsstillende og fører til en gradvis overgang til digital optælling på andre afstemningssteder og i andre kommuner af en samlet set stadig større del af stemmerne.

Det bemærkes, at en hurtigere offentliggørelse af det samlede valgresultat enten for hele landet (ved folketingsvalg, Europa-Parlamentsvalg og folkeafstemninger) eller en hel kommune eller region (ved kommunal- og regionalvalg) først vil kunne ske i det omfang, der i hele landet hhv. på alle afstemningssteder i kommunen anvendes digital stemmeafgivning og digital stemmeoptælling.

4. Principper for anvendelse af digital stemmeafgivning og stemmeoptælling

Ovenfor under afsnit 3 er beskrevet de fordele, som gennemførelse af digitale valg forventes at indebære. Regeringen er opmærksom på, at der ved siden af disse fordele også er en række udfordringer ved digitale valg. Disse vedrører navnlig stemmehemmelighed, sikkerhed, brugervenlighed og den folkelige kontrol med og tillid til valghandlingen.

Regeringen har derfor identificeret en række grundlæggende principper, som skal være gældende, når rammerne for gennemførelse af digitale valg og folkeafstemninger skal fastlægges. Principperne vil blive nærmere udmøntet i forbindelse med gennemførelse af udbud vedrørende digitale valg- og afstemningssystemer ved indarbejdelse i kravspecifikationen, meddelelse af tilladelse til de enkelte kommuner og fastsættelse af administrative regler, jf. nærmere herom nedenfor i afsnit 5.

4.1. Anonymitet, stemmehemmelighed og frie valg

Digital stemmeafgivning og digital stemmeoptælling skal opfylde de samme krav om anonymitet, stemmehemmelighed og frie valg (dvs. den beskyttelse mod utilbørlig påvirkning og stemmesalg, der ligger i, at stemmeafgivningen sker hemmeligt og under kontrollerede former) som traditionelle valg og folkeafstemninger. Der vil bl.a. blive stillet krav om, at der ikke kan foretages en kobling mellem den enkelte vælger og dennes stemmeafgivning, så stemmehemmeligheden bevares. Systemet må ikke afsløre den enkelte vælgers stemmeafgivning, og systemet må heller ikke kunne optælle de afgivne stemmer, førend alle stemmer er afgivet, og optællingssystemet på autoriseret vis er blevet aktiveret. Det vil i den videre udmøntning af kravene blive sikret, at bl.a. grundlovens krav til stemmehemmelighed overholdes.

4.2. Høje krav til sikkerheden

Der vil blive stillet høje krav til sikkerheden i den eller de digitale løsninger, som skal understøtte en digital stemmeafgivning og/eller digital stemmeoptælling. Løsningen skal være pålidelig og egnet til i ethvert tilfælde, hvor løsningen benyttes, at foretage en korrekt registrering af den anonymt afgivne stemme og/eller foretage en korrekt stemmeoptælling. Der vil blive stillet krav til løsningens driftsikkerhed og sikring imod systemnedbrud m.v. Løsningen skal være robust og dermed sikret imod manipulation af løsningen både fra løsningens brugere og udefra. Løsningen skal være beskyttet imod uautoriseret brugeradgang. Løsningen skal kunne dokumentere de handlinger, der er foretaget i systemet, og i tilfælde af nedbrud så vidt muligt identificere, hvori fejlen består, samt være egnet til at lade sig undergive de fornødne forudgående tests og efterfølgende revisioner. Systemets autencitet og integritet skal være sikret. Løsningen skal rumme de funktionaliteter, som vil være egnede til at fremme disse mål.

Der vil blive gennemført kvalitetssikringsinitiativer ved udvikling, produktion og drift af e-valgssystemet. Der vil blandt andet blive stillet krav om kvalitetssikring af design, af enkeltkomponenter i software og hardware og af det samlede system.

Kvalitetssikringen tænkes gennemført som en kombination af blandt andet følgende initiativer:

- Egenkontrol, hvor systemleverandøren selv gennemfører og dokumenterer kvalitetssikring, inden systemet leveres til kommunen. Herigennem sikres det, at leverandøren arbejder professionelt med kvalitet, og at eventuelle fejl rettes tidligt i forløbet.
- Uvildig kontrol af en professionel tredjepart, som udpeges af ministeriet. Dette kan f.eks. være sikkerhedsreview og sikkerhedstest. Herigennem sikres det, at der foretages en uvildig gennemgang af alle dele af systemet, før systemet tages i brug.
- Kontrol ved en følgegruppe. Udviklingen af den relevante løsning vil blive fulgt af en uafhængig følgegruppe nedsat af ministeriet med udvalgte sagkyndige, forskere, repræsentanter for relevante brugergrupper, herunder personer med handicap m.v. Herigennem sikres en bre-

dere folkelig kontrol med systemet, og at systemet bliver udformet, så det er egnet til at imødekomme særligt de krav om brugervenlighed og sikkerhed, som vil blive stillet i forbindelse med udbuddet.

Gennemførelsen af kvalitetssikringsinitiativerne skal rapporteres til og godkendes af ministeriet, der vil rådføre sig med relevant ekspertise, hvis ministeriet ikke selv besidder den nødvendige kompetence til reelt at kunne vurdere det, der indrapporteres.

Alle initiativer vil blive underlagt særlige kvalitetskrav for at sikre, at initiativerne er gennemført, og at eventuelle identificerede sårbarheder er blevet behørigt behandlet inden valgets afholdelse. Som en del af projektet omkring e-valg vil ministeriet udarbejde de præcise rammer for kvalitetssikring og revision, herunder hvilke revisionserklæringer m.v. der skal forelægges ministeriet i forskellige faser af projektet.

Det vil i den videre udmøntning af kravene blive sikret, at bl.a. persondatalovgivningen overholdes.

4.3. Genkendelig afstemningsprocedure

Ved *digital stemmeafgivning* skal vælgeren afgive sin stemme via en digital brugergrænseflade på et afstemningssted på valgdagen eller på et brevstemmeafgivningssted i kommunen. Vælgeren skal således stadig give fremmøde og identificere sig selv på afstemningsstedet eller brevstemmeafgivningsstedet. Det forudsættes, at valghandlingen herudover i videst muligt omfang ligner den traditionelle procedure. Vælgeren skal således på valgdagen i samme udstrækning som i dag kunne stemme på de opstillede partier/kandidatlistor og kandidater. Der vil herunder blive stillet krav om, at det fortsat skal være muligt at afgive en blank stemme både til valg og folkeafstemninger. Derimod vil systemet blive søgt indrettet på en måde, der væsentligt minimerer risikoen for utilsigtet at afgive en anden ugyldig stemme end blank.

Hver vælger må kun kunne stemme én gang. Før vælgeren endeligt har afgivet/godkendt sin stemme, skal vælgeren ligesom i dag kunne afbryde stemmeafgivningen eller afgive stemme på ny.

Uanset hensigten om at sikre en høj grad af genkendelighed i forhold til de eksisterende procedurer for stemmeafgivning ved valg og folkeafstemninger, vil der være nogle punkter, hvor det ikke vil være praktisk muligt eller give mening at kopiere det eksisterende system i en tilsvarende digital procedure. Særlig i en valgsituation med et højt antal af kandidater kan tekniske begrænsninger f.eks. indebære, at det ikke som ved en papirstemmeseddel vil være praktisk muligt, at vælgeren får forevist alle partier/kandidatlistor og kandidater på én gang på skærmen. Den rækkefølge, hvori partier/kandidatlistor med eventuelle valg- og listeforbund henholdsvis kandidater skal anføres på stemmesedlen, vil også skulle gælde for skærbilledet.

Ved en *digital stemmeoptælling* vil stemmerne på det enkelte afstemningssted/den enkelte optællingsmaskine blive optalt som ved fintællingen i dag, dvs. det samlede antal

gyldige stemmer vil blive fordelt på partier/kandidatlistor henholdsvis kandidater efter samme regler i dag. Hertil kommer den manuelle optælling, der vil skulle ske af brevstemmer fra vælgere tilhørende afstemningsstedet, som afstemningsstedet har modtaget udefra. Valgstyrenes godkendelse af resultatet og indførelsen i afstemningsbogen vil skulle ske i overensstemmelse med de gældende regler herfor. Det vil blive nærmere reguleret ved bekendtgørelse, i hvilket omfang og på hvilken måde der vil skulle ske en fin-tælling. Uanset om alle afstemningssteder i opstillingskredsen henholdsvis kommunen er overgået til digital procedure, vil der stadig være behov for en sammentælling af resultaterne fra de enkelte afstemningssteder med henblik på valgbestyrelsens godkendelse af resultatet og indførelsen i valg-bogen i overensstemmelse med de gældende regler herfor.

4.4. Manuel kontroloptælling

Det forudsættes, at der vil blive stillet krav til en leverandør af et system for digital stemmeafgivning om, at systemet skal producere en fysisk manifestation af stemmen, der skal indgå i en eventuel manuel kontroloptælling, dvs. i form af et print af stemmen eller lignende. Grunden hertil er dels, at det skal være muligt for vælgeren at verificere, at den ikke-personhenførbare stemme, der er gengivet på den fysiske manifestation af stemmen, er identisk med den stemme, som vælgeren har markeret ved hjælp af stemmeterminalen, dels at valgmyndighederne skal have mulighed for at foretage en manuel optælling af de afgivne stemmer både i tilfælde af, at det digitale stemmeoptællingsmodul bryder sammen, og til kontrolformål.

Det tænkes endvidere fastsat ved bekendtgørelse, i hvilket omfang de kompetente valgmyndigheder vil være forpligtet til at gennemføre manuelle kontroloptællinger. Det er hensigten, at der i hvert fald første gang, der gennemføres digital stemmeafgivning og digital stemmeoptælling, vil blive stillet krav om en manuel kontroloptælling af samtlige digitalt afgivne og/eller optalte stemmer dels for at sikre, at det digitale afstemnings- og optællingsystem fungerer korrekt, dels af hensyn til tilliden til valghandlingen. Kontroloptællingen vil skulle omfatte det samlede afstemningsresultat, såvel fordelt på partier som på kandidater. I tilfælde af uoverensstemmelse mellem det digitale resultat og resultatet af den manuelle kontroloptælling vil der kunne iværksættes yderligere kontrolmekanismer. Ved senere digitale valg eller folkeafstemninger vil ministeriet, afhængig af de indhøstede erfaringer, overveje, om der fortsat skal stilles krav om manuel kontroloptælling af samtlige stemmer, eller om denne kontrol kan begrænses til et krav om delvise eller stikprøvevise manuelle kontroloptællinger, hvis nærmere omfang fastsættes af de kompetente valgmyndigheder inden for de rammer, der er fastsat af ministeriet. Under alle omstændigheder vil en maskinel optælling dog skulle suppleres af en kontroloptælling, hvis omfang bl.a. vil afhænge af, i hvilken udstrækning der under kontroloptællingen viser sig afvigelser, der vil påvirke valgresultatet, og af de hidtil indhøstede erfaringer. Giver stikprøvekontrollerne anledning hertil, vil de kompetente valgmyndigheder kunne stille krav om ma-

nuel kontroloptælling af et yderligere antal stemmer, herunder efter omstændighederne eventuelt samtlige stemmer, før afstemningsbogen henholdsvis valgbogen kan underskrives.

Det vil endvidere blive fastsat, at såfremt der på baggrund af den manuelle kontroloptælling og eventuelt gennemførte yderligere kontroller fortsat hersker tvivl om rigtigheden af den elektroniske stemmeoptælling, er det resultatet af den manuelle kontroloptælling, der går forud for det elektronisk optalte.

Alt dette vil blive reguleret nærmere ved bekendtgørelse, jf. afsnit 5.5

4.5. Tilbagefaldsprocedurer

Der vil blive stillet krav om, at der af leverandøren af et system og af kommunen skal fastsættes tilstrækkelige tilbagefaldsprocedurer (fall-back), der skal følges ved forskellige tilfælde af systemnedbrud som følge af funktionsfejl eller strømsvigt m.v. Der skal både være procedurer for håndteringen af korterevarende og længerevarende systemnedbrud.

De afstemningssteder eller brevstemmeafgivningssteder i kommunen, der anvender digital stemmeafgivning, skal under alle omstændigheder ligge inde med almindelige papirstemmesedler/papirbaseret brevstemmemateriale for det tilfælde, at det digitale afstemningssystem bryder ned som følge af funktionsfejl eller strømsvigt m.v. og nedbruddet ikke kan afhjælpes inden for rimelig tid. I disse situationer bliver det nødvendigt at overgå helt eller delvis til stemmeafgivning ved papirstemmesedler/brevstemmemateriale i overensstemmelse med de almindelige regler herfor.

Som følge af kravet om, at systemet skal producere en fysisk manifestation af stemmen, jf. afsnit 3.3. og 4.4., vil det altid være muligt at foretage manuel optælling.

4.6. Brugervenlighed

Der vil blive stillet krav til løsningernes brugervenlighed både i forhold til vælgerne og i forhold til betjeningen af løsningerne for valgstyrelser, tilfornordnede vælgere og andet valgpersonale, kommunerne har uddannet hertil. I kravene til brugervenligheden vil der også blive lagt vægt på, at der på de afstemningssteder, hvor der er digital stemmeafgivning og/eller digital stemmeoptælling, indgår en løsning for vælgere med handicap, der i relevant omfang kan gøre nogle af disse i stand til at stemme uden hjælp fra andre.

For så vidt angår spørgsmålet om stemmesedlens overskuelighed kan systemkrav nødvendiggøre, at vælgerne ikke som på stemmesedlen i dag kan præsenteres for en samlet oversigt over alle partier og kandidater på valg, men f.eks. først må vælge et parti, før vælgeren kan få præsenteret en oversigt over partiets kandidater. I givet fald vil ministeriet være indstillet på for overskuelighedens skyld at stille krav om, at kommunerne ved anvendelse af digital stemmeafgivning skal ophænge opslag i selve stemmerummene, der angiver alle partiers navne og bogstavbetegnelser samt alle kandidaters navne i den efter loven angivne rækkefølge, og ikke som i dag blot på et ikke nærmere angivet sted i stemmelokalerne.

4.7. Uddannelse og information

Der vil blive fastsat krav til kommunerne om at råde over uddannet og kompetent personale til at betjene de digitale systemer, kommunen har fået tilladelse til at anvende. Der vil endvidere blive stillet krav til kommunerne om at sørge for, at valgstyrelser og tilfornordede vælgere er behørigt instrueret i at vejlede vælgerne generelt i betjeningen af systemet, samt at yde særlig vejledning til vælgere med handicap og andre vælgere, der har behov for særlig vejledning.

Der vil også blive stillet krav til, at kommunerne i god tid inden valget iværksætter en passende informationsindsats, som forbereder vælgerne på de digitale valg og folkeafstemninger, og stiller systemet til rådighed for vælgerne inden valget på passende steder i kommunen.

4.8. Internationale standarder for e-valg

Europarådets ministerkomité vedtog den 30. september 2004 et sæt anbefalinger om juridiske, operationelle og tekniske standarder for e-valg (Recommendation Rec(2004)11 on legal, operational and technical standards for e-voting). Formålet med anbefalingerne er at sikre, at de grundlæggende principper for demokratiske valg og folkeafstemninger, herunder principperne om almindelig stemmeret og lige, frie, direkte og hemmelige valg og folkeafstemninger, også respekteres ved anvendelse af digital stemmeafgivning og stemmeoptælling ved politiske valg og folkeafstemninger.

Europarådets standarder består af en liste med 112 anbefalinger (rekommandationer) med tilhørende krav til tekniske løsninger og administrative procedurer for digitale valg. Formålet med anbefalingerne er at sikre, at grundlæggende standarder for frie og demokratiske valg indfries i forbindelse med digitalisering af afstemningen og stemmeoptællingen ved lovbestemte politiske valg og folkeafstemninger, og at der stilles og imødekommes visse minimumskrav til e-valg-systemers sikkerhed og tilgængelighed.

Under den fornødne hensyntagen til den teknologiske og forskningsmæssige udvikling vil Europarådets anbefalinger sammen med andre relevante nationale og internationale it-faglige og andre standarder og anbefalinger indgå i fastsættelsen af rammerne for digitale valg i Danmark.

5. Lovforslagets indhold og udformning

5.1. Lovforslagets rækkevidde

Det er ambitionen, at kommunerne får adgang til at tage et system for digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling i anvendelse, så snart det er muligt. Forinden skal der bl.a. afholdes et landsdækkende udbud, forsynet med en kravspecifikation med de præcise krav, der fra dansk side ønskes opstillet til det eller de ønskede digitale valgssystemer. På denne baggrund vil ministeriet udvælge et eller flere systemer til digital stemmeafgivning og/eller digital stemmeoptælling. Endvidere skal der fastsættes de nødvendige administrative forskrifter og gives tilladelse til den enkelte kommune forsynet med de fornødne individuelle vilkår til at anvende digital stemmeafgivning og/eller digital stemmeoptælling. Endelig skal den/de pågældende kommune(r) indkø-

be, teste og implementere det pågældende digitale afstemnings- og/eller stemmeoptællingssystem, kommunalbestyrelsen har valgt, samt instruere og oplære det fornødne personale.

Det kan på denne baggrund næppe anses sandsynligt, at kommunerne vil kunne nå at tage et system til digital stemmeafgivning og/eller digital stemmeoptælling i anvendelse ved de kommunale og regionale valg i 2013. Derimod forekommer det mere realistisk, at digital stemmeafgivning og/eller digital stemmeoptælling, under forudsætning af Folketingets vedtagelse af herværende lovforslag, og under forudsætning af, at de valgte systemer og kommunerne efterlever de principper, som er angivet i lovforslaget, vil kunne tages i anvendelse ved Europa-Parlamentsvalget i 2014.

Det pågældende lovforslag indeholder på denne baggrund, for at få et så bredt erfaringsgrundlag som muligt, de fornødne hjemler til, at et system til digital stemmeafgivning og/eller digital stemmeoptælling vil kunne tages i brug ved valg til politiske organer i Danmark med beføjelser efter lovgivningen til at træffe bindende forskrifter eller afgørelser for landets borgere. Lovforslaget giver således mulighed for digital stemmeafgivning og/eller digital stemmeoptælling ved folketingsvalg, Europa-Parlamentsvalg samt kommunale og regionale valg. Lovforslaget indeholder også hjemmel til digital stemmeafgivning og/eller digital stemmeoptælling ved landsdækkende grundlovsbestemte folkeafstemninger.

5.2. Lovforslagets karakter

Ministerien vil opstille en række minimumskrav til det eller de digitale valgssystemer, som ønskes taget i anvendelse i Danmark, og til kommunernes anvendelse af de indkøbte valgssystemer. Som følge af den tekniske kompleksitet, der er knyttet til opstillingen af de tekniske krav, og for at sikre den fornødne fleksibilitet i udformningen af udbudsmaterialet, både afhængigt af den enkelte kommunes ønsker og set i lyset af den teknologiske udvikling over tid, jf. afsnit 5.4., vil lovforslaget ikke indeholde en opgørelse af de tekniske krav, der må stilles til valgssystemerne og kommunernes anvendelse heraf, men i stedet indeholde de fornødne bemyndigelser til økonomi- og indenrigsministeren til at iværksætte udbuddet og udvælgelsen af e-valgssystemerne. Bemyndigelserne vil blive udmøntet i overensstemmelse med de principper, som er angivet i lovforslaget.

5.3. Forudgående tilladelse til anvendelse af digital stemmeafgivning og stemmeoptælling

Lovforslaget skaber hjemmel til, at økonomi- og indenrigsministeren efter en kommunalbestyrelses ansøgning herom kan tillade denne, at stemmeafgivningen i kommunen, stemmeoptællingen eller begge dele kan ske digitalt ved valg til Folketinget, Europa-Parlamentsvalg, kommunale og regionale valg samt landsdækkende grundlovsbestemte folkeafstemninger. Tilladelse skal indhentes forud for hvert valg eller afstemning. Tilladelsen vil kunne tilbagekaldes af ministeriet til enhver tid, hvis kommunen ikke overholder de fastsatte individuelle vilkår eller regler for tilrettelæggelsen eller gennemførelsen af den digitale afstemning eller stem-

meoptælling, eller særlige valgmæssige hensyn i øvrigt tilsiger det.

Det er hensigten at knytte vilkår til tilladelsen om, hvilket digitalt system kommunen har fået tilladelse til at anvende, samt om kommunens anvendelse af systemet, jf. afsnit 5.5.

5.4. Udbud af e-valgsystemer

Efter lovforslaget skal ministeriet afholde et udbud om udvælgelse af det eller de systemer, som kommunerne efter forudgående tilladelse fra ministeriet må anvende til digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling. Udbuddet forudsættes afholdt af ministeriet og i relevant omfang i samarbejde med de kommuner, der på forhånd har tilkendegivet et ønske om at anvende digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling ved et fremtidigt valg eller folkeafstemning. Udgifterne til udbuddet afholdes af Økonomi- og Indenrigsministeriet.

Det eller de systemer, der udvælges efter et udbud til anvendelse ved lovbestemte valg og folkeafstemninger i Danmark, skal, forinden det/de tages i anvendelse, testes m.v. ved ministeriets medvirken i overensstemmelse med sædvanlig fremgangsmåde herfor. Det skal sikre, at systemer til digital stemmeafgivning og stemmeoptælling, der anvendes ved lovbestemte valg i Danmark, lever op til de høje krav til sikkerhed, brugervenlighed, stemmehemmelighed, tilgængelighed m.v., som ministeriet i forbindelse med udbuddet vil stille til systemerne, i overensstemmelse med de principper, der er nævnt i afsnit 4. Datatilsynet, jf. persondatalovens § 57, handicaporganisationer og it-faglig og anden ekspertise vil blive inddraget i relevant omfang ved udformningen af kravene til systemer, der endvidere påtænkes at blive sendt i offentlig høring i løbet af foråret 2013.

Tilladelsen til anvendelse af det eller de valgte digitale stemmeafgivnings- eller stemmeoptællingssystem(er) kan til enhver tid tilbagekaldes af ministeriet, f.eks. hvis de opstillede vilkår ikke overholdes, testningen af det indkøbte system ikke forløber tilfredsstillende, leverandøren ikke dokumenterer systemet til ministeriets tilfredshed, der påvises alvorlige funktionsfejl ved systemet inden afstemningen eller lignende, samt hvis valgmæssige hensyn, herunder set i lyset af den teknologiske udvikling, i øvrigt tilsiger det.

5.5. Krav til kommunernes tilrettelæggelse og gennemførelse af digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling

Der vil blive stillet krav til kommunernes tilrettelæggelse og gennemførelse af et valg eller en folkeafstemning, hvor der anvendes digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling. I forhold til situationen ved de papirbaserede valg og folkeafstemninger, hvor kommunerne inden for nogle mere overordnede rammer og valgretlige principper har forholdsvis stor frihed til at tilrettelægge afstemningen efter de lokale forhold og traditioner, vil udfordringerne ved anvendelse af digital stemmeafgivning og digital stemmeoptælling indebære et behov for en mere central regulering heraf.

Lovforslaget bemyndiger derfor økonomi- og indenrigsministeren til at fastsætte nærmere individuelle vilkår for til-

ladelsen til kommunernes anvendelse af digital stemmeafgivning og stemmeoptælling, jf. afsnit 5.3. ovenfor. Lovforslaget giver endvidere økonomi- og indenrigsministeren mulighed for i forbindelse med et udbud at stille krav til de systemer, der udvælges, jf. afsnit 5.4. Lovforslaget bemyndiger endelig økonomi- og indenrigsministeren til at fastsætte regler om kommunernes tilrettelæggelse og gennemførelse af digital stemmeafgivning og stemmeoptælling, samt til at fastsætte regler om og gennemføre en samlet evaluering på et gennemført digitalt valg eller folkeafstemning.

Datatilsynet, jf. persondatalovens § 57, handicaporganisationer og it-faglig og anden ekspertise vil blive inddraget i relevant omfang ved udformningen af kravene til kommunerne, der endvidere påtænkes at blive sendt i offentlig høring i løbet af foråret 2013.

Reglerne vil efter sagens natur kun gælde for de kommuner, der har søgt om og fået en tilladelse til digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling. Bemyndigelsen tænkes bl.a. udnyttet til at fastlægge regler om kommunernes forpligtelse til:

- anskaffelse af digitale stemmeafgivnings- og stemmeoptællingssystemer inden for en vis frist forud for afstemningsdagen
- information til vælgere om kommunens anvendelse af digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling samt instruktion af vælgere i anvendelsen heraf,
- forudgående testning, eventuelt i flere omgange, af det digitale stemmeafgivnings- og/eller stemmeoptællingssystem
- tilvejebringelse af tilstrækkeligt kompetent administrativt personale og tilrettelæggelse af uddannelse af administrativt personale, valgstyrelser og tilforordnede vælgere med henblik på betjening af det digitale stemmeafgivnings- og/eller stemmeoptællingssystem
- foretagelse af de fornødne manuelle kontroloptællinger og eventuelle fintællinger, jf. afsnit 4.3. og 4.4.,
- fastlæggelse og gennemførelse af de nødvendige tilbagefaldsprocedurer (fall-back) til sikring af den fortsatte afvikling af afstemningen, jf. afsnit 4.5.,
- regler for, hvilket resultat der er det afgørende i tilfælde, hvor de digitalt frembragte og de manuelt optalte resultater trods ekstra kontroloptællinger ikke kan bringes til at stemme overens, jf. afsnit 4.4.,
- nedpakning og opbevaring af det digitale afstemnings- og/eller stemmeoptællingssystem samt destruktion og arkivering af digitalt materiale i nødvendigt omfang,
- procedurer, der så vidt muligt sikrer imod intern og ekstern manipulation af et digitalt stemmeafgivnings- og/eller stemmeoptællingssystem, f.eks. om, hvem der skal have adgang til nøgler og kodeord, der giver adgang til følsomme dele af det digitale valgsystem, føring af sikkerhedslog, der dokumenterer udførelsen af de forskellige skridt, og processer frem mod afstemningen og stemmeoptællingen m.v.,
- medvirken ved evaluering af valg og folkeafstemninger, hvor der anvendes digital stemmeafgivning og/eller -optælling.

Der vil endelig blive stillet krav om, at kommunernes anvendelse af digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling gennemføres på en verificerbar måde, der kan underlægges systemrevision. Det vil således være et krav, at afstemningen revideres i overensstemmelse med almindelige principper og best practice herfor af en godkendt revisor, der har særlige kompetencer inden for systemrevision, og som skal undersøge om afvikling af valghandlingen, omfattende den teknik og de processer, der anvendes i forbindelse med valgets åbning, afvikling og opgørelse m.v., er foregået på et sikkerhedsmæssigt betryggende niveau, herunder at det anvendte valgsystem har sikret en fuldstændig, nøjagtig, og rettidig behandling af de afgivne stemmer. Der afgives systemrevisionserklæring med høj grad af sikkerhed herom.

5.5.1. Frivillig eller obligatorisk anvendelse af digital stemmeafgivning

I forbindelse med tilladelsen til en kommune til anvendelse af en digital stemmeafgivning vil der blive taget stilling til, om det skal være *frivilligt* for vælgere, der skal stemme på et afstemningssted, hvor der anvendes digital stemmeafgivning, at benytte det digitale system, eller om anvendelse af den digitale afstemningsform på afstemningsstedet skal være *obligatorisk*.

På den ene side vil en obligatorisk afprøvning for alle afstemningsstedets vælgere af en digital afstemningsform give det bedste grundlag for afprøvning af systemet og den efterfølgende evaluering af forsøgene, herunder mht. vurdering af brugervenligheden og funktionaliteten af e-valgsystemet, hvis alle vælgere, herunder også dem, der har betænkeligheder ved den nye teknologi og/eller har svært ved at anvende denne uden bistand, skal anvende teknologien.

På den anden side taler hensynet til de vælgere, der fortsat ønsker at stemme uden brug af digitale løsninger, med en vis styrke for, at anvendelse af digitale stemmeafgivningsformer, i hvert fald ved de første valg, bliver frivilligt. Uanset valg af afstemningsform skal det være muligt for vælgere, der ikke er i stand til at stemme ved en digital afstemningsform, at forlange hjælp til at afgive stemme, ligesom valget af afstemningsform skal fremgå af den forudgående information om afstemningsproceduren, der forudsættes at ske, jf. afsnit 4.6.

Efter en afvejning af de nævnte fordele og ulemper vil beslutningen herom blive taget i forbindelse med fastsættelsen af de individuelle vilkår for de enkelte konkrete tilladelser til anvendelse af digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling til de kommuner, der har ansøgt herom. Eventuelle ønsker fra vedkommende kommunalbestyrelse om den måde, forsøget ønskes tilrettelagt på, vil indgå i denne vurdering.

5.6. Evaluering af forsøg med digital stemmeafgivning og stemmeoptælling

Økonomi- og Indenrigsministeriet kan efter forslaget foranstalte, at der foretages en evaluering af anvendelsen af digital stemmeafgivning og stemmeoptælling ved et eller flere lovbestemte valg og folkeafstemninger. Det forudsættes, at ministeriet vil foranstalte, at der foretages en grundig evalu-

ering af i hvert fald de første valg eller afstemninger, der gennemføres ved digital stemmeafgivning og stemmeoptælling. Datatilsynet, handicaporganisationer og it-faglig og anden ekspertise vil blive inddraget i relevant omfang ved evalueringen.

Formålet med de første evalueringer af anvendelsen af digital stemmeafgivning og/eller digital stemmeoptælling ved et eller flere valg eller folkeafstemninger er at tilvejebringe et beslutningsgrundlag for, hvorvidt og i givet fald på hvilken måde muligheden for lovbestemte digitale valg og folkeafstemninger skal opretholdes. Økonomi- og Indenrigsministeriet vil afgive en redegørelse til Folketingets Kommunaludvalg og Udvalg til Valgs Prøvelse herom.

Evalueringen skal således belyse, om en digitalt understøttet stemmeafgivning og stemmeoptælling kan gennemføres med den fornødne sikkerhed og indeholder de forventede fordele, herunder bl.a. forbedrede muligheder for stemmeafgivning for personer med handicap, eliminering af utilsigtet ugyldige stemmesedler og mere nøjagtig optælling samt administrative og økonomiske driftsbespareser i forhold til afviklingen af traditionelle valg.

Evalueringen skal endvidere belyse de samlede omkostninger for kommunerne ved en overgang til digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling.

Evalueringen skal også undersøge, om forsøgene har haft en effekt og i givet fald på hvilken måde tilliden til valghandlingen påvirkes af forsøgene.

Evalueringen skal desuden bl.a. undersøge de anvendte systemers brugervenlighed som oplevet af både vælgere og valgadministrationen, handicapvenligheden, eventuelle problemer med systemets funktionalitet før, under og efter afstemningen, systemets eliminering af ugyldige stemmer, evt. ændring af vælgeradfærd (f.eks. om en ændret brugerflade fører til et forholdsvis større antal parti/listestemmer frem for personlige stemmer end vanligt, og om der er flere eller færre, der stemmer blankt, når der ikke længere kan afgives en ugyldig stemme osv.), optællingens hastighed og korrekthed osv.

5.7. Tilpasning af gældende regler i forbindelse med digital stemmeafgivning og/eller digital stemmeoptælling

Digital stemmeafgivning og/eller digital stemmeoptælling vil indebære behov for fravigelse af en række af de procedurer, der gælder for håndteringen af stemmesedler og brevstemmesedler.

En række af de regler, der er fastsat herfor i loven, forudsætter, at der stemmes ved at afmærke eller udfylde en papirbaseret stemmeseddel i hånden med et almindeligt skriveskræb. Andre af lovens regler er knyttet til, at der sker manuelle stemmeoptællinger på afstemningsstedet med efterfølgende fintælling. Det kan derfor blive nødvendigt at fravige disse regler i forbindelse med gennemførelse af digitale valg og folkeafstemninger.

Med lovforslaget bemyndiges økonomi- og indenrigsministeren derfor til at foretage de nødvendige tilpasninger af reglerne i valglovgivningen med henblik på at muliggøre di-

gital stemmeafgivning og digital stemmeoptælling. De regler, der kan fraviges eller tilpasses, er udtømmende opregnet i lovforslaget. Det drejer sig om reglerne for udformning og tilvejebringelse af stemmesedler, tilrettelæggelsen af og fremgangsmåden for afstemningen på valgdagen og brevstemmeafgivningen, herunder selve stemmeafgivningen/brevstemmeafgivningen, reglerne for ombytning af stemmeseddel, reglerne for hjælp til stemmeafgivningen og nedlægelse i stemmekassen, samt optællingen af stemmer på afstemningsstederne og ved fintællingen, sammenpakningen, opbevaring og destruktion af valgmaterialer og afholdelsen af udgifterne ved valg og folkeafstemninger.

Der er i de specielle bemærkninger til lovforslaget redegjort nærmere for indholdet af de gældende regler, som det kan blive nødvendigt at fravige i forbindelse med gennemførelse af lovbestemte digitale valg og folkeafstemninger.

Der henvises til bemærkningerne til § 1, nr. 1 og 2, § 2, nr. 1, og § 3, nr. 1.

6. Økonomiske og administrative konsekvenser for det offentlige

Det er som nævnt kommunerne, der efter valglovgivningen afholder udgifterne til forberedelse og afholdelse af valg og folkeafstemninger på afstemningsstederne på valgdagen og til den efterfølgende stemmeoptælling, jf. folketingsvalglovens § 105, stk. 1, Europa-Parlamentsvalglovens § 45, jf. folketingsvalglovens § 105, stk. 1, og den kommunale og regionale valglovs § 107, stk. 1. Det vil således også være kommunerne selv, der skal afholde udgifterne til indkøb, drift og vedligeholdelse af et system til digital stemmeafgivning og stemmeoptælling til brug ved folketingsvalg, Europa-Parlamentsvalg, kommunale og regionale valg og landsdækkende folkeafstemninger, jf. de ovenfor nævnte bestemmelser. Endvidere er anvendelsen af digital stemmeafgivning og stemmeoptælling *frivillig* for kommunerne.

Omkostningerne ved digital stemmeafgivning og stemmeoptælling består blandt andet i udgifter til anskaffelse af et digitalt stemmeafgivnings- og/eller optællingssystem samt det fornødne antal digitale stemmemaskiner og optællingsudstyr. Endvidere vil der være løbende udgifter til uddannelse af valgmedarbejdere, drift og vedligeholdelse af de nævnte systemer og maskiner samt ved hver afstemning udgifter til konsulentbistand til at klargøre maskinerne og overvåge maskinerne under afvikling af valget. Endelig vil kommunen skulle afholde udgifter til revision af de valg og folkeafstemninger, hvor de anvender digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling. Disse omkostninger skal sammenholdes med gevinster ved besparelser (på længere sigt) på manuel optælling og fintælling.

Da ordningen er frivillig for kommunerne, vil kommunerne ikke skulle kompenseres via Det Udvidede Totalbalanceprincip (DUT).

Lovforslaget har endvidere administrative konsekvenser for de kommuner, der måtte vælge at iværksætte digital stemmeafgivning og/eller digital stemmeoptælling, idet de vil skulle indkøbe eller lease et givent e-valgsystem samt til-

rettelægge afstemningen og stå for driften af systemet, herunder uddannelse og instruktion af de berørte medarbejdere m.v. i forbindelse med et valg eller en folkeafstemning, samt give vælgerne generel information om den digitale stemmeafgivning og/eller digitale stemmeoptælling.

Lovforslaget har endvidere økonomiske og administrative konsekvenser for staten, idet staten skal indhente it-faglig og anden ekspertbistand til forberedelse og gennemførelse af et udbud om et eller flere systemer til digital stemmeafgivning og digital stemmeoptælling ved lovbestemte valg og folkeafstemninger. Endvidere vil staten skulle afholde udgifter til den efterfølgende evaluering af et eller flere valg og folkeafstemninger, hvor der anvendes digital stemmeafgivning og/eller digital stemmeoptælling. Disse udgifter vil blive afholdt inden for Økonomi- og Indenrigsministeriets ramme.

7. Økonomiske og administrative konsekvenser for erhvervslivet m.v.

Lovforslaget har ingen økonomiske og administrative konsekvenser for erhvervslivet m.v.

8. Administrative konsekvenser for borgerne

Anvendelse af et digitalt afstemningssystem vil få den positive konsekvens, at nogle handicapgrupper, der i dag er afhængige af at få hjælp til stemmeafgivningen, vil få mulighed for at afgive deres stemme uden hjælp.

Det er vurderingen, at anvendelse af et system til digital stemmeafgivning og/eller digital stemmeoptælling ikke vil medføre administrative konsekvenser for de mange vælgere, der er it-vante. Der vil være en mindre omstillingsbyrde for de vælgere, der ikke er i stand til at anvende et system til digital stemmeafgivning. Disse vælgere vil dog kunne forlange den fornødne hjælp i henhold til valglovgivningens regler om hjælp til stemmeafgivningen.

9. Miljømæssige konsekvenser

Lovforslaget har ingen umiddelbare miljømæssige konsekvenser.

10. Forholdet til EU-retten

Lovforslaget indeholder ikke EU-retlige aspekter.

11. Hørte myndigheder og organisationer m.v.

Et udkast til lovforslag har været sendt i høring hos følgende myndigheder og organisationer m.v.:

Advokatsamfundet, Akademikernes Centralorganisation, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, BDO Kommunernes Revision A/S, Danmarks Statistik, Dansk Arbejdsgiverforening, Dansk Blindesamfund, Dansk Erhverv, Dansk Folkeoplysnings Samråd, Dansk Handicapforbund, Dansk Ungdoms Fællesråd, Danske Handicaporganisationer, Danske Regioner, Danske Ældreåd, Datatilsynet, DESA Dansk Erhvervssammenslutning, Det Centrale Handicapråd, Digitaliseringsstyrelsen, DI – ITEK, DIT – Dansk IT, Forbrugerrådet, FSR – Danske Revisorer, Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd (FTF), Institut for Menneskerettighe-

der, IT-politisk forening, ITU/Demtech, KL, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, Københavns Universitet (Datalogisk Institut og Institut for Statskundskab), Landsorganisationen i Danmark (LO), Prosa, Rådet for Etniske Minoriteter, Rådet

for Større IT-sikkerhed, SKAF, Teknologirådet, Ældremobiliseringen, Ældresagen, Aarhus Universitet (Institut for Datalogi og Institut for Statskundskab).

12. Sammenfattende skema over lovforslagets konsekvenser for Danmark

	Positive konsekvenser/ mindre udgifter	Negative konsekvenser/ merudgifter
Økonomiske og administrative konsekvenser for stat, kommuner og regioner:	Mulige administrative besparelser på længere sigt for de kommuner, der anvender digitale afstemnings- og/eller digitale stemmeoptællingssystemer.	Merudgifter til statens afholdelse af udbud om et eller flere systemer til digital stemmeafgivning og digital stemmeoptælling. Merudgifter til kommunernes indkøb og anvendelse af et eller flere systemer til digital stemmeafgivning og digital stemmeoptælling for de kommuner, der frivilligt vælger at digitalisere valgbehandlingen.
Økonomiske og administrative konsekvenser for erhvervslivet:	Ingen.	Ingen.
Administrative konsekvenser for borgerne:	Digital stemmeafgivning vil kunne sætte nogle grupper af vælgere med handicap i stand til at stemme uden hjælp.	Mindre omstillingsbyrde for vælgere, der ikke er it-vante.
Miljømæssige konsekvenser:	Ingen.	Ingen.
Forholdet til EU-retten	Lovforslaget indeholder ikke EU-retlige aspekter.	

Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser

Til § 1

Til nr. 1

Der foreslås indføjet et nyt kapitel (9 a) i loven, der indeholder reglerne for digital stemmeafgivning og stemmeoptælling m.v.

Det foreslås med indføjelser af den nye bestemmelse i folketingsvalglovens § 74 b, stk. 1, 1. pkt., at økonomi- og indenrigsministeren forud for et folketingsvalg efter ansøgning kan give en kommunalbestyrelse tilladelse til, at stemmeafgivningen i kommunen, stemmeoptællingen eller begge dele sker digitalt.

Den foreslåede hjemmel giver ikke mulighed for tilladelse til internetvalg, jf. udtrykket ”stemmeafgivningen i kommunen”, men alene mulighed for tilladelse til digital stemmeafgivning ved fremmødevalg, dvs. ved afstemning på valgdagen, eller brevstemmeafgivning i kommunen i et kontrolleret miljø.

Den foreslåede hjemmel finder ikke blot anvendelse ved førstkommande folketingsvalg, men også ved efterfølgende folketingsvalg. Ministeriet vil foretage en evaluering af i hvert fald de første erfaringer med anvendelsen af digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling med henblik på at vurdere, om og i givet fald på hvilken måde digitaliserin-

gen kan opretholdes. Der henvises til de almindelige bemærkninger afsnit 5.6.

Tilladelsen gælder kun for ét folketingsvalg ad gangen og skal således indhentes forud for hvert valg, hvor kommunen påtænker at anvende digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling. Det gælder uanset, om kommunen tidligere har opnået tilladelse til og gennemført digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling ved et eller flere folketingsvalg eller andre lovbestemte valg eller folkeafstemninger, og uanset, om det er det samme system som tidligere er anvendt, der igen påtænkes anvendt til det folketingsvalg, som den nye ansøgning vedrører.

Tilladelse kan efter ansøgning gives enhver kommune i Danmark (uden for Færøerne og Grønland), jf. udtrykket ”(give) en kommunalbestyrelse (tilladelse)”. Ministeriet kan ikke på forhånd udvælge, hvilke kommuner eller hvilket antal kommuner der må komme i betragtning. Meddelelse af tilladelse forudsætter dog, at kommunen har den fornødne tekniske, personalemæssige og økonomiske formåen til anvendelse af de digitale systemer.

Udtrykket ”stemmeafgivningen i kommunen” dækker både stemmeafgivningen på afstemningsstedet på valgdagen, jf. folketingsvalglovens kapitel 7, og den brevstemmeafgivning, som foranstalles af kommunen. Det drejer sig for det første om den brevstemmeafgivning, der foranstalles af kommunen for enhver vælger her i landet, der ønsker at

brevstemme på den eller de afdelinger i kommunen, der er udpeget af kommunalbestyrelsen til formålet, f.eks. kommunens borgerservicecentre, jf. folketingsvalglovens § 53. Det drejer sig endvidere om brevstemmeafgivning for vælgere, der bor eller opholder sig i visse boformer eller boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, jf. folketingsvalglovens § 54, stk. 2, samt i vælgerens eget hjem, jf. folketingsvalglovens § 54, stk. 4. Endelig er omfattet den brevstemmeafgivning, kommunen foranstalter gennemført på afsides beliggende øer, der ikke udgør et selvstændigt afstemningsområde, jf. folketingsvalglovens § 54, stk. 5. Derimod omfatter bestemmelsen ikke den brevstemmeafgivning, som andre end kommunen står for. Således er brevstemmeafgivningen på sygehuse, jf. folketingsvalglovens § 54, stk. 1, i Kriminalforsorgens anstalter og arresthusene, jf. folketingsvalglovens § 54, stk. 3, på danske skibe i udenrigsfart og danske havanlæg, jf. folketingsvalglovens § 58, samt på Færøerne, i Grønland og i udlandet, jf. folketingsvalglovens § 57, stk. 1 og 2, ikke omfattet af forslaget og kan dermed *ikke* gennemføres ved anvendelse af digital stemmeafgivning og stemmeoptælling, men vil fortsat alene skulle følge de almindeligt gældende regler og procedurer. Tilladelse vil kunne gives til stemmeafgivning på valgdagen, brevstemmeafgivning eller begge dele.

For så vidt angår den digitale stemmeoptælling omfatter forslaget både stemmeoptællingen på afstemningsstedet på valgaftenen, jf. folketingsvalglovens § 68, stk. 1, og fintællingen senest dagen efter valget, jf. folketingsvalglovens § 72, stk. 1. Kommunalbestyrelsen kan således opnå tilladelse til at gennemføre enten stemmeoptællingen på et eller flere afstemningssteder, fintællingen, eller begge dele helt eller delvis ved hjælp af et system til digital stemmeoptælling. Det vil blive nærmere reguleret ved bekendtgørelse, i hvilket omfang og på hvilken måde der vil skulle ske en fintælling, jf. de almindelige bemærkninger, afsnit 4.3.

Endvidere fastsættes i § 74 b, stk. 1, 2. pkt., at tilladelsen kan begrænses til et eller flere afstemningssteder eller brevstemmeafgivningssteder i den enkelte kommune, der søger om tilladelse til anvendelse af digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling. Hermed gives ministeriet den størst mulige fleksibilitet til at imødekomme kommunernes ønsker om, i hvilket omfang de ønsker at anvende digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling ved et givent folketingsvalg.

Med forslaget i § 74 b, stk. 1, 3. pkt., om, at økonomi- og indenrigsministeren kan fastsætte vilkår for tilladelsen, slås udtrykkeligt fast, at ministeriet ud fra valgmæssige eller andre saglige hensyn kan knytte individuelle vilkår til tilladelsen. Det er ikke obligatorisk for ministeriet at fastsætte vilkår. Ministeriet kan herunder fastsætte vilkår om, hvilket eller hvilke systemer kommunen blandt det eller de systemer, ministeriet har udvalgt på baggrund af det afholdte udbud i medfør af forslaget i § 74 b, stk. 2, kan anvende til digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling, jf. § 74 b, stk. 1, 4. pkt., samt om kommunens anvendelse af systemet. Herved slås udtrykkeligt fast, at en kommune kun vil kunne få

tilladelse til at anvende det eller de e-valgsystemer, der på forhånd er udvalgt af ministeriet i kraft af et forudgående udbud herom, se nærmere nedenfor om forslag til folketingsvalglovens § 74 b, stk. 2. Ministeriet kan fastsætte vilkår for tilladelsen både i forbindelse med udstedelsen af tilladelsen og efterfølgende.

Endvidere kan vilkårene ifølge forslaget i § 74 b, stk. 1, 5. pkt., efterfølgende ændres af ministeriet ud fra valgmæssige eller andre saglige hensyn, f.eks. hvis et udvalgt e-valgsystem f.eks. af sikkerhedsmæssige årsager må erstattes af et andet, eller der sker ændringer i, hvilke afstemningssteder og brevstemmeafgivningssteder der skal være omfattet af tilladelsen. Vilkårene vil kunne ændres uanset kommunens eventuelle interesse i opretholdelse af tilladelsen på uændrede vilkår.

Det fastsættes desuden i § 74 b, stk. 1, 6. pkt., at tilladelsen til anvendelse af digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling ud fra valgmæssige eller andre saglige hensyn vil kunne tilbagekaldes af ministeriet til enhver tid uanset kommunens eventuelle interesse i opretholdelsen af tilladelsen. Bestemmelsen forudsættes bl.a. anvendt i tilfælde, hvor kommunen f.eks. ikke overholder de fastsatte vilkår eller regler for tilrettelæggelsen eller gennemførelsen af den digitale afstemning eller stemmeoptælling, eller hvor særlige valgmæssige hensyn, herunder set i lyset af den teknologiske udvikling, i øvrigt tilsiger det. Endvidere kan forhold hos leverandøren føre til, at tilladelsen til kommunen til at anvende dennes system må tilbagekaldes, f.eks. hvis leverandøren ikke har dokumenteret systemet på tilstrækkelig vis, den forudgående test af systemet ikke er forløbet tilfredsstillende, eller der påvises alvorlige funktionsfejl eller lignende ved systemet inden afstemningen.

Endelig vil ministeriet ikke være forpligtet til at udstede nye tilladelser til kommuner, der tidligere har opnået tilladelse, eller til nye kommuner, der søger om tilladelse til digital stemmeafgivning og/eller digital stemmeoptælling. Hvis de første erfaringer med e-valg viser sig ikke at være tilfredsstillende, kan ministeriet således undlade at give tilladelse til gennemførelse af digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling ved efterfølgende valg og folkeafstemninger, eller alternativt give en tilladelse på ændrede vilkår.

Det foreslås med indføjelser af den nye bestemmelse i folketingsvalglovens § 74 b, stk. 2, at økonomi- og indenrigsministeren afholder udbud vedrørende udvælgelse af det eller de systemer, som kommuner, der har fået tilladelse af ministeren til, at stemmeafgivningen i kommunen, stemmeoptællingen eller begge dele sker digitalt, kan anvende til formålet. Ministeriet får hermed hjemmel – og endda en forpligtelse – til at afholde udbud efter EU-reglerne herom, uanset at det efter folketingsvalgloven er kommunen, der er ansvarlig for tilrettelæggelsen af stemmeafgivningen og stemmeoptællingen.

Det forudsættes, at udbuddet vil blive gennemført af ministeriet og i relevant omfang i samarbejde med kommuner, der på forhånd har tilkendegivet interesse for at anvende digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling. Udbuddet vil blive gennemført i overensstemmelse med Europa-Parla-

mentets og Rådets direktiv nr. 2004/18/EF af 31. marts 2004 som ændret ved direktiv nr. 2009/81/EF af 13. juli 2009 om samordning af fremgangsmåderne ved indgåelse af offentlige varekøbskontrakter, offentlige tjenesteydelseskontrakter og offentlige bygge- og anlægskontrakter. Direktivet er gennemført i dansk ret ved bekendtgørelse nr. 712 af 15. juni 2011 som ændret ved bekendtgørelse nr. 895 af 17. august 2011.

Ministeriet vil i kravspecifikationen, der skal ligge til grund for udbuddet, stille de fornødne krav til det eller de systemer, der skal udvælges af ministeriet på grundlag af udbuddet. Ministeriet kan herunder stille krav til leverandørens finansielle formåen samt systemets tekniske formåen og systemets evne til opfyldelse af de grundlæggende valgetlige og andre principper, som er beskrevet ovenfor i afsnit 4 i de almindelige bemærkninger.

De systemer, der udvælges af ministeriet som led i et udbud om e-valg, vil alene kunne anvendes af kommuner, der har søgt om og opnået tilladelse af ministeriet til anvendelse af digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling efter reglerne i den foreslåede nye bestemmelse i § 74 b, stk. 1, og for så vidt angår lovbestemte valg og folkeafstemninger alene i det omfang, det er i overensstemmelse med de individuelle vilkår for tilladelsen. Der er på den anden side ikke noget til hinder for, at kommunerne kan anvende det digitale afstemningssystem og/eller stemmeoptællingssystem, de har indkøbt til brug ved lovbestemte valg i henhold til en tilladelse efter forslaget til § 74 b, stk. 1, til andre valghandlinger i kommunen, f.eks. ældrerådvalg eller lignende. Det er dog forudsat, at anden lovgivning ikke er til hinder herfor.

De systemer, der udvælges efter et udbud, forudsættes i modsætning til tilladelsen efter forslaget til § 74 b, stk. 1, at kunne anvendes ved flere valghandlinger eller afstemninger. Udvalget af det eller de systemer, der efter et udbud kan anvendes ved valg i Danmark, kan endvidere gælde for alle typer af lovbestemte valg og folkeafstemninger, dvs. både for folketingsvalg, Europa-Parlamentsvalg, kommunale og regionale valg samt folkeafstemninger.

Med forslaget til § 74 b, stk. 3, 1. pkt., bemyndiges økonomi- og indenrigsministeren til at fastsætte regler om såvel tilrettelæggelsen forud for valghandlingen, gennemførelsen af selve valghandlingen (skal forstås i bred forstand som alle processer fra (brev)stemmeafgivningen frem til valgets opgørelse og afslutning) og evaluering efter valgets afslutning af stemmeafgivning og stemmeoptælling ved folketingsvalg for kommuner, der har fået tilladelse til digital stemmeafgivning og stemmeoptælling i henhold til den nye bestemmelse i § 74 b, stk. 1.

Bemyndigelsen tænkes bl.a. udnyttet til i overensstemmelse med de principper for digital stemmeafgivning og digital stemmeoptælling, der følger af de almindelige bemærkninger, afsnit 4, administrativt at fastsætte bestemmelser, der regulerer, hvordan kommunerne skal tilrettelægge og gennemføre digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling, herunder håndtering, test, klargøring, anvendelse og sammenpakning af e-valgsystemet og det digitale og papirmæssige materiale m.v., der produceres og anvendes i forbindel-

se hermed, samt efterfølgende evalueringer og revisioner af systemerne og disses anvendelse. For mere uddybende eksempler herpå henvises til de almindelige bemærkninger ovenfor, afsnit 5.5. Endvidere tænkes bestemmelsen benyttet til at regulere indholdet og udformningen af den brugergrænseflade, hvor man skal afmærke sin stemme ved digital stemmeafgivning, samt de nødvendige tilpasninger af procedurerne for stemmeafgivningen og stemmeoptællingen, når denne foregår helt eller delvist digitalt, herunder i hvilket omfang manuelle kontroloptællinger af den fysiske manifestation af stemmen (papirprint) skal bibeholdes. Bemyndigelsen vedrører derved ikke kun *digitale* processer og procedurer, men omfatter også manuelle og papirbaserede processer, procedurer og materiale, der anvendes eller udarbejdes i forbindelse med digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling.

Bemyndigelsen giver mulighed for at fastsætte forskellige regelsæt afhængig af, hvilket eller hvilke systemer kommunen har valgt at anvende til digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling. Bemyndigelsen giver endvidere mulighed for at ændre regelsættene over tid i lyset af den teknologiske og forskningsmæssige udvikling.

Økonomi- og indenrigsministeren kan efter forslaget til § 74 b, stk. 3, 2. pkt., fastsætte regler om, at vælgeren på afstemningsstedet eller brevstemmeafgivningsstedet alene kan stemme digitalt. Dette vil ske med inddragelse af lokale ønsker ud fra en afvejning af fordele og ulemper herved. Der henvises til afsnit 5.5.1. i de almindelige bemærkninger. Det bemærkes, at vælgere, der på grund af teknisk uformåenhed eller lignende ikke er i stand til at anvende det digitale system, kan forlange hjælp til stemmeafgivningen i nødvendigt omfang efter de almindelige regler herom i folketingsvalglovens § 49 for så vidt angår stemmeafgivning på valgdagen og § 61, stk. 4-6, for så vidt angår brevstemmeafgivning. Fastsættelsen af sådanne regler vil skulle supplere de individuelle vilkår, der fastsættes over for den enkelte kommune i medfør af forslaget til § 74 b, stk. 1. Det forudsættes, at kommunen i givet fald afsætter det fornødne personale med det formål at hjælpe vælgere til betjening af det digitale system.

I den foreslåede bestemmelse til folketingsvalglovens § 74 b, stk. 4, fastsættes det, at økonomi- og indenrigsministeren kan fravige en række nærmere opregnede bestemmelser i folketingsvalgloven for at muliggøre gennemførelse af digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling ved folketingsvalg i kommunerne. Der er tale om en udtømmende opregning af de bestemmelser, der kan fraviges. Fravigelse af de nævnte bestemmelser kan ske ved fastsættelse af vilkår for en tilladelse til, at stemmeafgivningen i kommunen, stemmeoptællingen eller begge dele sker digitalt. Fravigelse kan endvidere ske ved afholdelse af udbud vedrørende udvælgelse af det eller de systemer, kommunerne må anvende ved digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling. Fravigelse kan endelig ske ved fastsættelse af regler om tilrettelæggelse, gennemførelse og evaluering af stemmeafgivning og stemmeoptælling for kommuner, der har fået tilladelse

til, at stemmeafgivningen i kommunen, stemmeoptællingen eller begge dele sker digitalt.

Bestemmelsens stk. 4 giver alene adgang til at fravige de opregnede bestemmelser i folketingsvalgloven i det omfang, det er nødvendigt for at muliggøre digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling. Der vil ikke blive tale om en fravigelse af principperne bag de enkelte bestemmelser, men om at der sker en tilpasning af procedurerne som følge af, at valghandlingen digitaliseres.

De bestemmelser, der er nævnt i forslaget til affattelsen af folketingsvalglovens § 74 b, stk. 4, er opdelt i seks numre, der hver opregner en eller flere bestemmelser i ét kapitel i folketingsvalgloven, der kan fraviges. § 74 b, stk. 4, nr. 1, omhandler kapitel 3 vedrørende partier, der har ret til at deltage i folketingsvalg. § 74 b, stk. 4, nr. 2, omhandler kapitel 5 vedrørende bl.a. valgbestyrelsens opgaver. § 74 b, stk. 4, nr. 3, omhandler kapitel 6 vedrørende kandidater til valget. § 74 b, stk. 4, nr. 4, omhandler kapitel 7 vedrørende afstemning på valgdagen. § 74 b, stk. 4, nr. 5, omhandler kapitel 8 vedrørende brevstemmeafgivning. Endelig omhandler § 74 b, stk. 4, nr. 6, kapitel 9 vedrørende opgørelse af afstemningen.

Nedenfor er beskrevet de procedurer m.v., der følger af de regler, der er opregnet i bestemmelsen, samt i overordnet form anført, på hvilken baggrund de omhandlede regler kan tænkes fraveget som følge af gennemførelse af digital stemmeafgivning og/eller digital stemmeoptælling. Opdelingen nedenfor følger i hovedtræk den gruppering, der er foretaget i forslaget til affattelsen af folketingsvalglovens § 74 a, stk. 4.

Stemmesedlers tilvejebringelse og udformning (forslaget til folketingsvalglovens § 74 b, stk. 4, nr. 1-3)

Ifølge de gældende regler er det valgbestyrelsen i opstillingskredsen, der tilvejebringer stemmesedlerne, som skal benyttes på valgdagen til folketingsvalg. Stemmesedlerne udarbejdes på grundlag af kandidatfortegnelserne, som udarbejdes af statsforvaltningerne og i Bornholms Kommune af formanden for valgbestyrelsen. Valgbestyrelsen skal sørge for, at det nødvendige antal stemmesedler er afleveret til kommunalbestyrelsen i god tid inden afstemningens begyndelse, jf. folketingsvalglovens § 23, stk. 2, og §§ 43 og 44.

Folketingsvalgloven indeholder endvidere visse regler for stemmesedlernes udformning, herunder den indbyrdes placering af partier med bogstavbetegnelser og kandidater på stemmesedlen, jf. folketingsvalglovens § 14, stk. 1, § 33 a, stk. 2, 2.-5. pkt., § 39, stk. 2, og § 40, stk. 2. Reglerne suppleres af administrative forskrifter, der fastsætter mere detaljerede regler for stemmesedlernes indhold og udformning. Visse forhold som f.eks. skriftstørrelsen og skrifttypen på stemmesedlerne samt stemmesedlernes størrelse er imidlertid overladt til valgbestyrelsen at bestemme, jf. bekendtgørelse nr. 262 af 31. marts 2009 om stemmesedler til brug ved folketingsvalg.

Gennemførelse af digital stemmeafgivning og/eller digital stemmeoptælling vil afhængigt af, hvilken digital løsning der vælges, kunne indebære, at reglerne omkring stemme-

sedlers tilvejebringelse og udformning fraviges. Det gælder både for så vidt angår de processuelle regler, herunder vedrørende valgbestyrelsens opgaver, samt de indholdsmæssige regler herom.

Det bemærkes, at der ikke vil ske en fravigelse af grundlæggende principper omkring udformningen af stemmesedler. Således vil vælgeren fortsat i samme udstrækning som i dag have mulighed for at afgive sin stemme på enten et parti eller en kandidat. Vælgeren vil også fortsat have mulighed for at stemme blankt. Ligeledes vil partierne fortsat have mulighed for at anvende de bogstavbetegnelser og de opstillingsformer, som folketingsvalglovens almindelige regler giver mulighed for. Kandidaterne vil fortsat have mulighed for at anvende det navn, som folketingsvalglovens almindelige regler giver mulighed for. Den rækkefølge, hvori partier henholdsvis kandidater skal anføres på stemmesedlen, vil også skulle gælde for et eventuelt skærbillede over partier henholdsvis kandidater. Derimod kan der evt. ske en fravigelse af reglerne som følge af, at det muligvis ikke som ved en papirstemmeseddel vil være praktisk muligt, at vælgeren får forevist alle partier og kandidater på én gang på skærmen, men f.eks. først skal vælge et parti blandt de partier, der er forevist på skærmen, før vælgeren kan få fremvist det pågældende partis opstillede kandidater.

Afstemning på valgdagen (forslaget til folketingsvalglovens § 74 b, stk. 4, nr. 4)

Efter de gældende regler for stemmeafgivning på valgdagen udleveres en stemmeseddel til vælgeren, når valglisteføreren har afmærket vælgerens navn på valglisten (efter vælgerens aflevering af valgkortet samt oplysning om fødselsdato til valglisteføreren eller identifikation på anden vis, såfremt vælgeren ikke har medbragt sit valgkort), jf. folketingsvalglovens § 47, sidste pkt.

De gældende regler indeholder endvidere forskellige regler om stemmelokaler og stemmekasser m.v., samt om procedurer for påbegyndelsen af stemmeafgivningen på afstemningsdagen. I stemmelokalerne skal der være opslag med samtlige partiers og kandidaters navne i den rækkefølge, de er anført på stemmesedlen, jf. folketingsvalglovens § 45, stk. 3. Stemmekasserne skal være indrettet sådan, at ingen stemmeseddel kan tages ud, medmindre stemmekassen åbnes, jf. folketingsvalglovens § 45, stk. 2, 4. pkt. De tilfornede vælgere skal inden afstemningens begyndelse kl. 9 vise de tilstedeværende, at stemmekasserne er tomme, hvorefter kasserne straks skal låses eller forsegles, jf. folketingsvalglovens § 46, stk. 2. Proceduren har til formål at styrke tilliden til valghandlingen ved at bevise over for offentligheden, at der ikke befinder sig evt. forud udfyldte stemmesedler eller andet i stemmekasserne, der kan bevirke, at der sås tvivl om afstemningsresultatet.

Ifølge de gældende regler sker stemmeafgivningen på valgdagen i stemmerummet, hvor kun vælgeren må være til stede, med mindre der ydes hjælp til stemmeafgivningen efter reglerne herom, se nærmere nedenfor. Vælgeren sætter et kryds på stemmesedlen ud for et parti eller en kandidat. En vælger kan få ombyttet sin stemmeseddel, hvis den er fejl-

tigt afkrydset eller ved uagtsomhed gjort ubrugelig, men kun indtil stemmesedlen er lagt i stemmekassen. Når vælgeren har afmærket stemmesedlen, sammenfolder vælgeren af hensyn til stemmehemmeligheden stemmesedlen, således at ingen kan se, hvorledes der er stemt. Derefter lægger vælgeren stemmesedlen i stemmekassen under overværelse af en tilforordnet vælger, jf. folketingsvalglovens § 48.

Ved digital stemmeafgivning og/eller digital stemmeoptælling må det forventes, at visse af de ovenfor beskrevne regler og procedurer vil skulle tilpasses som følge af, at stemmeafgivningen ikke længere nødvendigvis vil foregå ved, at vælgeren ved hjælp af et skriveredskab sætter et kryds på en fysisk stemmeseddel, vælgeren har fået udleveret af valglisteføreren. Endvidere vil det i nogle tilfælde muligvis ikke være muligt eller tilstrækkeligt for de tilforordnede vælgere på traditionel vis at vise de tilstedeværende, at stemmekasserne er tomme ved afstemningens begyndelse. Endelig vil procedurerne omkring vælgerens nedlæggelse af stemmesedlen i stemmekassen evt. skulle tilpasses en digital løsning.

Det bemærkes, at der ikke vil ske en fravigelse af grundlæggende valgetrillige principper. Eksempelvis vil der ikke ske en fravigelse af det grundlæggende princip om anonymitet og stemmehemmelighed, som bl.a. er kommet til udtryk ved, at kun vælgeren (ud over tilfælde hvor der ydes hjælp til stemmeafgivning) er til stede i stemmerummet. Hver vælger skal kun kunne stemme én gang. Før vælgeren endeligt har afgivet/godkendt sin stemme, skal vælgeren ligesom i dag kunne afbryde stemmeafgivningen eller afgive stemme på ny. Det forudsættes endvidere, at der vil blive stillet krav til en leverandør af et system for digital stemmeafgivning om, at systemet skal producere en fysisk manifestation af stemmen, der skal indgå i en eventuel manuel kontroloptælling, dvs. i form af et print af stemmen eller lignende.

Brevstemmeafgivning (forslaget til folketingsvalglovens § 74 b, stk. 4, nr. 5)

Ved brevstemmeafgivning udleveres brevstemmematerialet ifølge de gældende regler til vælgeren, efter at denne har vist fornøden legitimation til brevstemmemodtageren, jf. folketingsvalglovens § 61, stk. 1. Brevstemmematerialet består ifølge loven af stemmeseddel, konvolut, følgebrev og yderkuvert, jf. folketingsvalglovens § 60, stk. 1. Ved brevstemmeafgivning skal stemmesedlen ikke afkrydses, men udfyldes. Stemmesedlen udfyldes således med enten bogstavbetegnelsen for et parti, og/eller navnet på partiet og/eller navnet på en kandidat, jf. folketingsvalglovens § 61, stk. 2.

Vælgeren skal udfylde brevstemmesedlen uden overværelse af andre, med mindre der ydes hjælp til stemmeafgivningen i overensstemmelse med reglerne herfor. Herefter skal vælgeren lægge stemmesedlen i konvolutten og lukke denne, hvorefter følgebrevet udfyldes og underskrives af vælgeren og attesteres af stemmemodtageren. Vælgeren lægger herefter konvolutten med stemmeseddel samt følgebrevet i yderkuverten og lukker yderkuverten i overværelse af stemmemodtageren. Vælgeren udfylder yderkuverten

med sit navn, sin fødselsdato og sin bopæl i overværelse af stemmemodtageren jf. folketingsvalglovens § 61, stk. 3. Yderkuverten sendes herefter til kommunalbestyrelsen i den kommune, hvor vælgeren er optaget på valglisten, jf. folketingsvalglovens § 61, stk. 7.

Brevstemmematerialet skal til enhver tid befinde sig på de steder i kommunen, hvor der kan brevstemmes, samt på de danske repræsentationer i udlandet og om bord på danske skibe i udenrigsfart og på danske havanlæg uden for dansk område, jf. folketingsvalglovens § 60, stk. 2.

Valglovgivningen indeholder endvidere regler for modtagelse og kontrol af brevstemmer. Således skal kommunalbestyrelsen anføre tidspunktet for modtagelse af en brevstemme på yderkuverten, jf. folketingsvalglovens § 64, stk. 1, 1. pkt. Hvis afsenderen efter bopælsangivelsen på yderkuverten er optaget på valglisten i en anden kommune, skal kommunalbestyrelsen straks videresende brevstemmen til den pågældende kommune, jf. folketingsvalglovens § 64, stk. 2. Kommunalbestyrelsen samler og opgør antallet af brevstemmer for hvert afstemningsområde i kommunen, hvor afsenderne efter deres bopælsangivelse på yderkuverten er optaget på valglisten. Kommunalbestyrelsen skal endvidere sørge for, at brevstemmerne inden afstemningens begyndelse er afleveret til valgstyrene på afstemningsstedet i det pågældende afstemningsområde, jf. folketingsvalglovens § 64, stk. 4. Der findes endvidere nærmere procedurer for, hvordan kommunalbestyrelsen skal forholde sig, hvis der for et afstemningsområde er modtaget færre end fem brevstemmer (af hensyn til stemmehemmeligheden), jf. folketingsvalglovens § 64, stk. 5, eller hvis det på grundlag af oplysningerne om afsenderen på yderkuverten ikke kan afgøres, i hvilket afstemningsområde afsenderen er optaget på valglisten, jf. folketingsvalglovens § 64, stk. 6.

Valglovgivningen indeholder også regler for valgstyrernes gennemgang af brevstemmerne før valghandlingen går i gang kl. 9 på afstemningsdagen. Om nødvendigt gennemgås brevstemmerne dagen før afstemningen, hvortil der i øvrigt skal medvirke mindst to valgstyrere, jf. folketingsvalglovens § 65, stk. 1. Valglovgivningen indeholder endvidere regler til bedømmelse af, hvorvidt en brevstemme kan komme i betragtning, jf. folketingsvalglovens § 65, stk. 2, og procedurer for opbevaring af brevstemmematerialet, indtil afstemningen er afsluttet kl. 20 på afstemningsdagen, og de brevstemmer, der er vurderet at kunne komme i betragtning, skal nedlægges i stemmekasserne, jf. folketingsvalglovens § 66.

Digital brevstemmeafgivning og/eller brevstemmeoptælling kan medføre ændringer i forhold til den eksisterende udformning af brevstemmematerialet og proceduren for selve brevstemmeafgivningen, den efterfølgende håndtering og kontrol af brevstemmerne samt optællingen af de afgivne brevstemmer. Endvidere er det muligt, at en eventuel efterfølgende digital behandling af brevstemmerne vil kunne indebære tilpasninger i forhold til, hvornår en brevstemme må anses for ugyldig. Det vil kunne indebære, at ovennævnte bestemmelser i folketingsvalgloven må fraviges helt eller delvist.

Det bemærkes, at der ikke vil ske en fravigelse af grundlæggende valgetlige principper omkring brevstemmeafgivning. Eksempelvis vil der ikke ske en fravigelse af det grundlæggende princip om anonymitet og stemmehemmelighed, som bl.a. er kommet til udtryk ved, at vælgeren (ud over tilfælde hvor der ydes hjælp til stemmeafgivning) udfylder brevstemmesedlen uden overværelse af andre. Endvidere vil vælgeren fortsat i samme udstrækning som i dag have mulighed for at afgive sin stemme på enten et parti eller en kandidat. Vælgeren vil også fortsat have mulighed for at stemme blankt. Hver vælger skal kun kunne stemme én gang. Før vælgeren endeligt har afgivet/godkendt sin stemme, skal vælgeren ligesom i dag kunne afbryde stemmeafgivningen eller afgive stemme på ny.

Hjælp til stemmeafgivningen (forslaget til folketingsvalglovens § 74 b, stk. 4, nr. 4 og 5)

Vælgere, der har behov for hjælp til stemmeafgivningen, kan efter de gældende regler få hjælp hertil af enten to valgstyrelser eller tilfornordnede vælgere (ved afstemning på valgdagen) eller af to stemmemodtagere ved brevstemmeafgivning. I stedet for én af de nævnte myndigheds personer kan vælgeren forlange hjælp til stemmeafgivningen af en person, der er udpeget af vælgeren selv, jf. folketingsvalglovens § 49, stk. 1 og 2 og § 61, stk. 4. Hjælpen kan bl.a. bestå i at få afkrydset stemmesedlen eller udfyldt brevstemmesedlen. Hjælp til afkrydsning af stemmesedlen eller udfyldning af brevstemmesedlen kan kun ydes såfremt vælgeren umiddelbart overfor dem, der yder hjælp, utvetydigt kan tilkendegive, på hvilket parti eller hvilken kandidat vælgeren ønsker at stemme, jf. folketingsvalglovens § 49, stk. 4, og § 61, stk. 6.

Ved digital stemmeafgivning kan en vælger, som på grund af teknisk uformåenhed ikke kan afgive sin stemme digitalt, få hjælp hertil allerede efter de gældende regler om hjælp til stemmeafgivningen. Procedurene for hjælp til stemmeafgivningen i sådanne tilfælde samt i tilfælde, hvor vælgeren af andre grunde har behov for hjælp til stemmeafgivningen - herunder hjælp til selve afkrydsningen af den fysiske stemmeseddel eller udfyldningen af brevstemmesedlen - vil skulle tilpasses, i det omfang stemmeafgivningen og/eller stemmeoptællingen gennemføres digitalt.

Opgørelse af afstemningen (forslaget til folketingsvalglovens § 74 b, stk. 4, nr. 6)

Efter de gældende regler skal valgstyrelser og tilfornordnede vælgere foretage stemmeoptælling på afstemningsstedet, når afstemningen er afsluttet. Stemmeoptællingen er offentlig. Det er alene fordelingen af stemmerne blandt partierne og kandidater uden for partierne, der optælles ved stemmeoptællingen på afstemningsstedet, jf. folketingsvalglovens § 68.

Reglerne indeholder endvidere retningslinjer for bedømmelse af, hvornår en stemmeseddel er ugyldig, og på hvilket parti henholdsvis kandidat uden for partierne en stemme er afgivet, jf. folketingsvalglovens § 68, stk. 2 og 3, samt § 69. Disse regler suppleres mere detaljeret i administrative forskrifter om bedømmelse af stemmesedler til folketingsvalg.

Når formanden for valgbestyrelsen har modtaget indberetninger fra samtlige afstemningsområder i opstillingskredsen, sammentælles de indberettede stemmetal med henblik på indberetning af det foreløbige afstemningsresultat til økonomi- og indenrigsministeren, jf. folketingsvalglovens § 71.

Det endelige afstemningsresultat beregnes ved fintællingen senest dagen efter afstemningen, hvor også de personlige stemmer tælles og opgøres. Kommunalbestyrelsen har forinden sørget for, at afstemningsbøgerne, de benyttede valglisten og valgkort samt stemmesedlerne og brevstemmesedlerne er til stede ved fintællingen, hvor det samlede resultat for opstillingskredsen opgøres, jf. folketingsvalglovens § 72.

For hvert afstemningsområde foretager valgbestyrelsen en ny optælling og bedømmelse af de afgivne stemmesedler og indfører resultaterne i valgbogen. Derefter opgøres, hvor mange stemmer der i hele opstillingskredsen er tilfaldet hvert parti og hver kandidat uden for partierne. Endelig foretages en opgørelse for hvert afstemningsområde og for hele opstillingskredsen af antallet af personlige stemmer for hver kandidat samt antallet af partistemmer for hvert parti, jf. folketingsvalglovens § 73. Reglerne indeholder retningslinjer for bedømmelsen af, hvornår en stemme er afgivet som partistemme eller som personlig stemme.

Anvendelse af digital stemmeoptælling vil medføre et behov for en ændring af procedurerne for både stemmeoptællingen på afstemningsstederne og fintællingen. Digital stemmeoptælling vil indebære, at afstemningsresultatet på de enkelte afstemningssteder vil foreligge kort tid efter valgets afslutning. Endvidere vil der muligvis straks kunne foretages en opgørelse af antallet af både partistemmer og personlige stemmer. Det vil således være nødvendigt at fravige ovennævnte bestemmelser i folketingsvalgloven helt eller delvist.

Det vil blive nærmere reguleret ved bekendtgørelse, i hvilket omfang og på hvilken måde der vil skulle ske en fintælling. Uanset om alle afstemningssteder i opstillingskredsen henholdsvis kommunen er overgået til digital procedure, vil der stadig være behov for en sammentælling af resultaterne fra de enkelte afstemningssteder med henblik på valgbestyrelsens godkendelse af resultatet og indførelsen i valgbogen i overensstemmelse med de gældende regler herfor.

Det bemærkes, at der ikke i denne forbindelse vil ske en fravigelse af de indholdsmæssige regler om, hvordan valget opgøres. De indholdsmæssige regler for bedømmelsen af stemmesedlerne vil i relevant omfang blive videreført.

Der henvises i øvrigt til afsnit 4.3. i de almindelige bemærkninger.

Sammenpakning og opbevaring af stemmesedler og øvrigt stemmemateriale (forslaget til folketingsvalglovens § 74 b, stk. 4, nr. 4 og 6)

De gældende regler indeholder procedurer for sammenpakning og opbevaring af stemmesedler, efter at stemmeafgivningen er afsluttet. Når afstemningen er afsluttet, og før stemmeoptællingen begynder, skal de stemmesedler, der ikke er udleveret, samt de, der er tilbageleveret og ombyttet til

nye stemmesedler, optælles og sammenbindes i særskilte pakker, jf. folketingsvalglovens § 52.

Efter gældende ret skal stemmematerialet endvidere sammenpakkes efter fintællingen og valgbestyrelsens underskrivelse af valgbogen i henhold til lovens nærmere angivne regler herfor. I særskilte pakker skal således sammenbindes de stemmesedler, der ikke er udleveret, de stemmesedler, der er tilbageleveret ved ombytning, de afgivne blanke og andre ugyldige stemmesedler, de gyldige stemmesedler således, at de personlige stemmer for hver kandidat og partistemmerne samles i pakker hver for sig, og brevstemmematerialet. Hver pakke påtegnes om indholdet, forsegles og opbevares eller destrueres i overensstemmelse med nærmere regler herfor. Formanden for valgbestyrelsen sender en kopi af valgbogen med bilag tillige med en ubenyttet stemmeseddel til økonomi- og indenrigsministeren, jf. folketingsvalglovens § 74.

Der skal foretages en tilpasning af de gældende procedurer for sammenpakning og opbevaring af stemmesedler i det omfang, der ved digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling ikke anvendes fysiske stemmesedler, der angiver samtlige partier og kandidater, og som udleveres til vælgerne, der herefter afkrydser/udfylder og afleverer disse. Det kan derfor blive nødvendigt at fravige ovennævnte bestemmelser i folketingsvalgloven.

Der henvises i øvrigt til afsnit 5.7. i de almindelige bemærkninger.

Til nr. 2

Det foreslås med affattelsen af forslaget til § 101 a, stk. 1, at økonomi- og indenrigsministeren bemyndiges til forud for en folkeafstemning efter ansøgning at give en kommunalbestyrelse tilladelse til, at stemmeafgivningen i kommunen, stemmeoptællingen eller begge dele sker digitalt. Tilladelsen gælder kun for en folkeafstemning ad gangen og skal således indhentes forud for hver folkeafstemning, hvor kommunen påtænker at anvende digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling.

Bestemmelsen omfatter landsdækkende folkeafstemninger, jf. folketingsvalglovens § 94, men kan ved lov også udstrækkes til at dække de folkeafstemninger, der afholdes i henhold til lov, jf. grundlovens § 42, stk. 6. Der vil endvidere i overensstemmelse med principperne i folketingsvalglovens kapitel 12 om folkeafstemninger også efter kommunalbestyrelsens nærmere bestemmelse kunne ske digital stemmeafgivning og digital stemmeoptælling ved lokale folkeafstemninger, der afholdes af kommunalbestyrelsen.

Forslagets § 101 a, stk. 1, 2.-6. pkt., svarer til den foreslåede nye bestemmelse i folketingsvalglovens § 74 b, stk. 1, 2.-6. pkt. Bestemmelserne fastsætter, at tilladelsen kan begrænses til et eller flere afstemningssteder eller brevstemmeafgivningssteder, at økonomi- og indenrigsministeren kan fastsætte individuelle vilkår for tilladelsen, herunder om hvilket eller hvilke systemer kommunen kan anvende til digital stemmeafgivning og stemmeoptælling, samt at vilkårene i øvrigt kan ændres og tilladelsen tilbagekaldes.

Det fastsættes endvidere i § 101 a, stk. 2, at økonomi- og indenrigsministeren afholder udbud efter reglerne i forslaget til den nye bestemmelse i § 74 b, stk. 2. Det indebærer, at Økonomi- og Indenrigsministeriet afholder udbud om udvælgelse af det eller de systemer, som kommuner, der har fået tilladelse til digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling, kan anvende ved en eller flere folkeafstemninger. Udvælgelsen af det eller de systemer, der efter et udbud kan anvendes ved en folkeafstemning i Danmark, kan endvidere gælde for alle typer af lovbestemte valg og afstemninger, dvs. både for folketingsvalg, Europa-Parlamentsvalg, kommunale og regionale valg samt folkeafstemninger.

Det foreslås desuden i § 101 a, stk. 3, at økonomi- og indenrigsministeren bemyndiges til at fastsætte regler om såvel tilrettelæggelsen forud for afstemningsdagen, gennemførelsen af selve valghandlingen og evaluering efter afstemningsdagen af stemmeafgivning og stemmeoptælling ved folkeafstemninger for kommuner, der har fået tilladelse til at anvende et system til digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling efter den foreslåede nye bestemmelse i § 101 a, stk. 1. Økonomi- og indenrigsministeren kan herunder fastsætte regler om, at vælgeren på afstemningsstedet eller brevstemmeafgivningsstedet alene kan stemme digitalt.

Der henvises i det hele til de specielle bemærkninger til forslaget til § 74 b, stk. 1–3.

I den foreslåede bestemmelse til § 101 a, stk. 4, fastsættes det, at økonomi- og indenrigsministeren kan fravige en række nærmere opregnede bestemmelser i folketingsvalgloven for at muliggøre gennemførelse af digital stemmeafgivning og/eller digital stemmeoptælling ved folkeafstemninger i kommunerne. Der er tale om en udtømmende opregning af de bestemmelser, der kan fraviges. Fravigelse af de nævnte bestemmelser kan ske ved fastsættelse af vilkår for en tilladelse til, at stemmeafgivningen i kommunen, stemmeoptællingen eller begge dele sker digitalt. Fravigelse kan endvidere ske ved afholdelse af udbud vedrørende udvælgelse af det eller de systemer, kommunerne må anvende ved digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling. Fravigelse kan endelig ske ved fastsættelse af regler om tilrettelæggelse, gennemførelse og evaluering af stemmeafgivning og stemmeoptælling for kommuner, der har fået tilladelse til, at stemmeafgivningen i kommunen, stemmeoptællingen eller begge dele sker digitalt.

Bestemmelsens stk. 4 giver alene adgang til at fravige de opregnede bestemmelser i folketingsvalgloven i det omfang, det er nødvendigt for at muliggøre digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling. Der vil ikke blive tale om en fravigelse af principperne bag de enkelte bestemmelser, men om, at der sker en tilpasning af procedurerne som følge af, at valghandlingen digitaliseres.

De bestemmelser, der er nævnt i forslaget til affattelsen af folketingsvalglovens § 101 a, stk. 4, er opdelt i fem numre, og vedrører bestemmelserne i folketingsvalglovens §§ 97-101 vedrørende henholdsvis valgbestyrelsens opgaver (§ 97), stemmesedlernes udformning (§ 98), afstemningen på afstemningsdagen (§ 99), brevstemmeafgivning (§ 100) og

afslutningen af afstemningen og optællingen af stemmer (§ 101).

De nævnte bestemmelser henviser i vidt omfang til de bestemmelser i folketingsvalgloven, som regulerer de nævnte forhold ved afholdelse af valg til Folketinget. For en nærmere gennemgang af de procedurer, der gælder for afholdelse af grundlovsumiddelbare folkeafstemninger i medfør af §§ 97-101 samt den overordnede baggrund for behovet for en mulig fravigelse af reglerne ved gennemførelse af digital stemmeafgivning og/eller digital stemmeoptælling henvises derfor til bemærkningerne til § 1, nr. 1, vedrørende forslaget til § 74 b, stk. 4.

Henvisningen til reglerne i folketingsvalgloven vedrørende afholdelse af valg til Folketinget gælder med det forbehold, at der er fastsat særskilte regler om udformning, udfyldelse og bedømmelse af stemmesedler til folkeafstemninger. Således skal der på stemmesedlerne og brevstemmesedlerne ved folkeafstemninger klart adskilt være trykt ordene ”Ja” og ”Nej”, jf. folketingsvalglovens § 98, stk. 1, og § 100, stk. 2, ligesom vælgeren ved folkeafstemninger sætter et kryds enten ud for ”Ja”, hvis vælgeren stemmer for loven eller lovforslaget, eller for ”Nej”, hvis vælgeren stemmer imod, jf. folketingsvalglovens § 99, stk. 2, og § 100, stk. 3. Endvidere skal vælgeren, hvis der samme dag afholdes folkeafstemning om flere lovforslag eller love, modtage en stemmeseddel til hver afstemning, jf. folketingsvalglovens § 99, stk. 3. Ligeledes er ugyldighedsreglerne for stemmesedler, herunder brevstemmesedler ved folkeafstemninger, særskilt fastsat, jf. folketingsvalglovens § 101, stk. 2.

Disse regler om stemmesedler i forbindelse med afholdelse af folkeafstemninger kan fraviges ved gennemførelse af digital stemmeafgivning og/eller digital optælling på tilsvarende vis som de tilsvarende regler om stemmesedler i forbindelse med afholdelse af valg til Folketinget kan fraviges ved digital stemmeafgivning og/eller digital optælling.

Der henvises i øvrigt til afsnit 5.7. i de almindelige bemærkninger samt til bemærkningerne til § 74 b.

Til nr. 3

Med den nye bestemmelse i folketingsvalglovens § 104 a bemyndiges økonomi- og indenrigsministeren til at fastsætte regler om opbevaring og tilintetgørelse af digitalt og andet valgmateriale fra kommuner, der har fået tilladelse til, at stemmeafgivningen i kommunen, stemmeoptællingen eller begge dele sker digitalt ved et folketingsvalg eller en folkeafstemning. I den forbindelse kan ministeren i nødvendigt omfang fravige eller tilpasse reglerne i folketingsvalglovens § 104, stk. 3, hvorefter valglisterne, valgkortene, stemmesedlerne samt brevstemmematerialet skal tilintetgøres, når klagefristen er udløbet, jf. folketingsvalglovens §§ 88 og 103, og eventuelle klager over valget er endeligt afgjort, mens øvrigt valgmateriale skal opbevares som fastsat efter lov om offentlige arkiver m.v.

Lov om offentlige arkiver omfatter også opbevaring af elektronisk materiale, jf. arkivlovens § 8, stk. 2, hvorefter myndighederne skal drage omsorg for, at arkivalier, der er

lagret på elektronisk medium, bevares således, at de kan afleveres til offentlige arkiver.

Den foreslåede bemyndigelse i folketingsvalglovens § 104 a til at fravige folketingsvalglovens § 104, stk. 3, tænkes anvendt til at foreskrive tilintetgørelse af materiale, der enten er produceret i forbindelse med den digitale stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling (f.eks. en fysisk manifestation af vælgerens stemme m.v.), eller som indeholder en digital gengivelse af stemmesedlerne eller lignende, dvs. digitalt produceret eller lagret materiale, der kan sidestilles med det materiale, der skal tilintetgøres i henhold til folketingsvalglovens § 104, stk. 3. F.eks. vil digitale medier, der indeholder digitalt lagrede gengivelser af de enkelte stemmer, enten skulle tilintetgøres fysisk eller have gengivelsen af stemmerne definitivt slettet fra sådanne mediers hukommelse på en måde, så det sikres, at der ikke er nogen mulighed for hel eller delvis rekonstruktion af disse data efterfølgende.

Den foreslåede bemyndigelse kan i øvrigt i det omfang, der måtte vise sig behov for at supplere de gældende regler om arkivering, tænkes anvendt til at fastsætte regler om opbevaring og tilintetgørelse af det eller de digitale systemer, som er anvendt ved et folketingsvalg eller en folkeafstemning, og det digitale og papirmæssige materiale m.v., der produceres og anvendes i forbindelse hermed.

Der henvises i øvrigt til afsnit 5.7. i de almindelige bemærkninger.

Til nr. 4

Bestemmelsen er en konsekvens af forslaget til en ny § 105 a, der omhandler fordelingen af udgifterne mellem kommunerne og staten til hhv. anskaffelsen og anvendelsen af et digitalt stemmeafgivnings- og/eller stemmeoptællings-system og afholdelsen af udbuddet, jf. bemærkningerne til § 1, nr. 5, nedenfor.

Til nr. 5

Det fastsættes i forslaget til bestemmelsen i § 105 a, 1. pkt., at udgifterne til anvendelse af digital stemmeafgivning og/eller optælling i henhold til en tilladelse givet efter de foreslåede bestemmelser i folketingsvalglovens § 74 b, stk. 1, og § 101 a, stk. 1, afholdes af kommunen. Bestemmelsen er i overensstemmelse med folketingsvalglovens almindelige udgangspunkt efter § 105, hvorefter udgifterne ved folketingsvalg og folkeafstemninger afholdes af kommunerne.

Bestemmelsen omfatter enhver udgift knyttet til anvendelsen af en tilladelse givet efter de foreslåede bestemmelser i folketingsvalglovens § 74 b, stk. 1, og § 101 a, stk. 1. Derimod afholdes evt. udgifter knyttet til udstedelsen af tilladelsen af Økonomi- og Indenrigsministeriet inden for ministeriets ramme.

Ud over udgifter til indkøb af et digitalt stemmeafgivnings- og/eller stemmeoptællings-system vil kommunerne skulle indregne udgifter til bl.a. teknisk support, drift og vedligeholdelse af systemet, uddannelse af de valgstyrere, tilfornordnede vælgere og kommunalt ansat personale, der skal opsætte eller i øvrigt betjene systemet, vælgerinformati-

on, projektledelse og implementering, test og revision af systemet, nedpakning og opbevaring af udstyret mellem valgene samt tilintetgørelse af digitalt lagret materiale i det omfang, det følger af folketingsvalglovens § 104 og forslaget til § 104 a, jf. nærmere bemærkningerne til § 1, nr. 3, ovenfor.

Det er *frivilligt* for kommunerne, om de vil ansøge ministeriet om tilladelse til digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling, og dermed om de vil foretage investering i digitalt stemmeafgivnings- og/eller stemmeoptællingsudstyr samt afholde de nødvendige økonomiske udgifter til drift og vedligeholdelse m.v. af et sådant system.

Ifølge forslaget til § 105 a, 2. pkt., er det staten, der afholder alle udgifter til udbud og udvælgelse af et eller flere systemer til digital stemmeafgivning og stemmeoptælling, som kommunerne kan få tilladelse til at anvende.

Der henvises i øvrigt til afsnit 6 i de almindelige bemærkninger.

Til § 2

Til nr. 1

Der foreslås indføjet et nyt kapitel (9 a) i loven, der indeholder reglerne for digital stemmeafgivning og stemmeoptælling m.v.

Det foreslås med indføjelser af den nye bestemmelse i Europa-Parlamentsvalglovens § 30 a, stk. 1, at økonomi- og indenrigsministeren forud for et valg af danske medlemmer til Europa-Parlamentet efter ansøgning kan give en kommunalbestyrelse tilladelse til, at stemmeafgivningen i kommunen, stemmeoptællingen eller begge dele sker digitalt. Tilladelsen gælder kun for ét Europa-Parlamentsvalg ad gangen og skal således indhentes forud for hvert valg, hvor kommunen påtænker at anvende digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling. Tilladelsen kan begrænses til et eller flere afstemningssteder eller brevstemmeafgivningssteder. Det foreslås i den forbindelse, at økonomi- og indenrigsministeren bemyndiges til at fastsætte individuelle vilkår for tilladelsen, herunder om hvilket eller hvilke systemer kommunen kan anvende til digital stemmeafgivning og stemmeoptælling. Det foreslås endvidere fastsat, at vilkårene kan ændres, samt at tilladelsen kan tilbagekaldes.

Endvidere fastsættes det ifølge forslaget til § 30 a, stk. 2, at økonomi- og indenrigsministeren afholder udbud vedrørende udvælgelse af det eller de systemer, som kommuner, der har fået tilladelse af ministeren til, at stemmeafgivningen i kommunen, stemmeoptællingen eller begge dele sker digitalt, kan anvende til formålet. De systemer, der udvælges efter et udbud, forudsættes at kunne anvendes ved flere valgbehandlinger eller afstemninger. Udvalget af det eller de systemer, der efter et udbud kan anvendes ved valg i Danmark, vil kunne gælde for alle typer af lovbestemte valg og afstemninger, dvs. både for folketingsvalg, Europa-Parlamentsvalg, kommunale og regionale valg samt folkeafstemninger.

Det foreslås desuden i forslaget til § 30 a, stk. 3, at økonomi- og indenrigsministeren bemyndiges til at fastsætte regler om såvel tilrettelæggelsen forud for valgdagen, gennemfø-

relsen af selve valgbehandlingen og evaluering efter valgdagen af stemmeafgivning og stemmeoptælling ved Europa-Parlamentsvalg for kommuner, der har fået tilladelse til at anvende et system til digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling efter den foranstående bestemmelse i forslaget til § 30 a, stk. 1. Økonomi- og indenrigsministeren kan herunder fastsætte regler om, at vælgeren på afstemningsstedet eller brevstemmeafgivningsstedet alene kan stemme digitalt.

Der henvises til bemærkningerne til de tilsvarende regler i § 1, nr. 1, ovenfor.

I den foreslåede bestemmelse til § 30 a, stk. 4, fastsættes det, at økonomi- og indenrigsministeren kan fravige en række nærmere opregnede bestemmelser i Europa-Parlamentsvalgloven for at muliggøre gennemførelse af digital stemmeafgivning og/eller digital stemmeoptælling ved Europa-Parlamentsvalg i kommunerne. Der er tale om en udtømmende opregning af de bestemmelser, der kan fraviges. Fravigelse af de nævnte bestemmelser kan ske ved fastsættelse af vilkår for en tilladelse til, at stemmeafgivningen i kommunen, stemmeoptællingen eller begge dele sker digitalt. Fravigelse kan endvidere ske ved afholdelse af udbud vedrørende udvælgelse af det eller de systemer, kommunerne må anvende ved digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling. Fravigelse kan endelig ske ved fastsættelse af regler om tilrettelæggelse, gennemførelse og evaluering af stemmeafgivning og stemmeoptælling for kommuner, der har fået tilladelse til, at stemmeafgivningen i kommunen, stemmeoptællingen eller begge dele sker digitalt.

Bestemmelsens stk. 4 giver alene adgang til at fravige de opregnede bestemmelser i Europa-Parlamentsvalgloven i det omfang, det er nødvendigt for at muliggøre digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling. Der vil ikke blive tale om en fravigelse af principperne bag de enkelte bestemmelser, men om at der sker en tilpasning af procedurerne som følge af, at valgbehandlingen digitaliseres.

De bestemmelser, der er nævnt i forslaget til affattelsen af Europa-Parlamentsvalglovens § 30 a, stk. 4, er opdelt i seks numre, der hver opregner en eller flere bestemmelser i ét kapitel i Europa-Parlamentsvalgloven, der kan fraviges. § 30 a, stk. 4, nr. 1, omhandler kapitel 3 vedrørende partier, der har ret til at deltage i Europa-Parlamentsvalg. § 30 a, stk. 4, nr. 2, omhandler kapitel 5 vedrørende bl.a. valgbestyrelsens opgaver. § 30 a, stk. 4, nr. 3, omhandler kapitel 6 vedrørende kandidatlistor til valget. § 30 a, stk. 4, nr. 4, omhandler kapitel 7 vedrørende afstemning på valgdagen. § 30 a, stk. 4, nr. 5, omhandler kapitel 8 vedrørende brevstemmeafgivning. Endelig omhandler § 30 a, stk. 4, nr. 6, kapitel 9 vedrørende stemmeoptællingen.

De nævnte bestemmelser i forslaget til Europa-Parlamentsvalglovens § 30 a, stk. 4, nr. 1-6, henviser i vidt omfang til de bestemmelser i folketingsvalgloven, som regulerer de nævnte forhold ved afholdelse af valg til Folketinget. For en nærmere gennemgang af de procedurer, der gælder for afholdelse af Europa-Parlamentsvalg i medfør af de nævnte bestemmelser samt den overordnede baggrund for behovet for en mulig fravigelse af reglerne ved gennemførelse af digital stemmeafgivning og/eller digital optælling

henvises derfor til bemærkningerne til § 1, nr. 1, vedrørende forslaget til § 74 b, stk. 4.

Henvisningen til reglerne i folketingsvalgloven vedrørende afholdelse af valg til Folketinget gælder med de afvigelser, der følger af, at der til Europa-Parlamentsvalg ikke kan opstilles kandidater uden for partierne og med det forbehold, at der i Europa-Parlamentsvalgloven er fastsat særskilte regler om indlevering af kandidatlistor, stemmesedlernes udformning, stemmeoptælling og opgørelse af stemmerne.

Således skal kandidatlistor ved Europa-Parlamentsvalg indleveres til og godkendes af økonomi- og indenrigsministeren, som sender meddelelse til valgbestyrelserne om de godkendte kandidatlistor, om de tildelte bogstavbetegnelser, om anmeldte valgforbund samt om, hvorledes og i hvilken rækkefølge kandidaternes navne skal anføres på stemmesedlerne. Økonomi- og indenrigsministeren fastsætter nærmere regler om stemmesedlernes tilvejebringelse, indhold og udformning. Valgbestyrelserne tilvejebringer stemmesedlerne, jf. Europa-Parlamentsvalglovens §§ 13, 17, 19 og 24.

Endvidere fastsætter økonomi- og indenrigsministeren ved Europa-Parlamentsvalg, hvornår stemmeoptællingen skal finde sted. Finder stemmeoptællingen sted på afstemningsdagen, foretages stemmeoptælling på de enkelte afstemningssteder, indberetning af afstemningsresultatet, fintælling i opstillingskredsen, underskrivelse af valgbogen og sammenpakning af stemmematerialet efter folketingsvalglovens regler, jf. dog nedenfor. Finder stemmeoptællingen ikke sted på afstemningsdagen, sørger valgstyrrerne for, at de stemmesedler, der er nedlagt i stemmekasserne, udtages og straks sammenpakkes. Der må ikke foretages nogen sortering eller optælling af de udtagne stemmesedler. Pakkerne forsegles og opbevares af kommunalbestyrelsen under behørigt opsyn, indtil stemmeoptællingen påbegyndes. Kommunalbestyrelsen kan beslutte, at stemmesedlerne skal opbevares i de benyttede stemmekasser, indtil stemmeoptællingen påbegyndes. Finder stemmeoptællingen ikke sted på afstemningsdagen, forestår valgbestyrelsen stemmeoptællingen for opstillingskredsen under ét. Økonomi- og indenrigsministeren fastsætter nærmere regler om gennemførelsen af stemmeoptællingen, jf. Europa-Parlamentsvalglovens §§ 27 og 28.

Endelig er, uanset hvornår stemmeoptællingen finder sted, reglerne for opgørelsen af stemmerne, herunder bedømmelse af, hvornår en stemme ved Europa-Parlamentsvalg er afgivet for den enkelte kandidat (personlig stemme), og hvornår den er afgivet for en kandidatliste (listestemme), jf. Europa-Parlamentsvalglovens § 30, samt ugyldighedsreglerne for stemmesedler, herunder brevstemmesedler, særskilt fastsat, jf. Europa-Parlamentsvalglovens § 29.

Ovennævnte regler i forbindelse med afholdelse af Europa-Parlamentsvalg kan fraviges ved gennemførelse af digital stemmeafgivning og/eller digital optælling på tilsvarende vis som de tilsvarende regler i forbindelse med afholdelse af valg til Folketinget kan fraviges ved digital stemmeafgivning og/eller digital optælling.

Til nr. 2

Med den nye bestemmelse i Europa-Parlamentsvalglovens § 44 a bemyndiges økonomi- og indenrigsministeren til at fastsætte regler om opbevaring og tilintetgørelse af digitalt og andet valgmateriale fra kommuner, der har fået tilladelse til, at stemmeafgivningen i kommunen, stemmeoptællingen eller begge dele sker digitalt ved et Europa-Parlamentsvalg. I den forbindelse kan ministeren i nødvendigt omfang fravige eller tilpasse reglerne i folketingsvalglovens § 104, stk. 4, hvorefter valglisterne, valgkortene, stemmesedlerne samt brevstemmematerialet skal tilintetgøres, når klagefristen er udløbet, og eventuelle klager over valget er endeligt afgjort, mens øvrigt valgmateriale skal opbevares som fastsat efter lov om offentlige arkiver m.v., jf. henvisningen i Europa-Parlamentsvalglovens § 44.

Der henvises i øvrigt til bemærkningerne til § 1, nr. 3, og til afsnit 5.7. i de almindelige bemærkninger.

Til nr. 3

Efter de gældende regler afholdes udgifterne ved Europa-Parlamentsvalg af kommunerne, bortset fra udgifterne til brevstemmematerialet, som kommunerne dog refunderer staten deres andel af, samt til porto til forsendelse af brevstemmer af andre myndigheder end kommunalbestyrelsen, jf. Europa-Parlamentsvalglovens § 45, der henviser til folketingsvalglovens § 105.

I overensstemmelse med valglovgivningens almindelige udgangspunkt fastsættes det med indføjelse af en henvisning til forslaget § 105 a i folketingsvalgloven, jf. forslaget § 1, nr. 5, at udgifter til anvendelsen af en tilladelse til digital stemmeafgivning og stemmeoptælling ved Europa-Parlamentsvalg afholdes af kommunen. Udgifterne til udbud og udvælgelse af et eller flere systemer til digital stemmeafgivning og stemmeoptælling, som kommunerne kan få tilladelse til at anvende, afholdes dog af staten, jf. forslaget § 1, nr. 5.

Der henvises i øvrigt til bemærkningerne til § 1, nr. 5, og til afsnit 6 i de almindelige bemærkninger.

Til § 3

Til nr. 1

Der foreslås indføjet et nyt kapitel (8 a) i loven, der indeholder reglerne for digital stemmeafgivning og stemmeoptælling m.v.

Det foreslås med indføjelsen af den nye bestemmelse i den kommunale og regionale valglovs § 91 a, stk. 1, at økonomi- og indenrigsministeren forud for et kommunal- og regionalvalg efter ansøgning kan give en kommunalbestyrelse tilladelse til, at stemmeafgivningen i kommunen, stemmeoptællingen eller begge dele sker digitalt. Tilladelsen gælder kun for ét kommunal- og regionalvalg ad gangen og skal således indhentes forud for hvert valg, hvor kommunen påtænker at anvende digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling. Tilladelsen kan begrænses til et eller flere afstemningssteder eller brevstemmeafgivningssteder. Det foreslås i den forbindelse, at økonomi- og indenrigsministeren bemyn-

diges til at fastsætte individuelle vilkår for tilladelsen, herunder om, hvilket eller hvilke systemer kommunen kan anvende til digital stemmeafgivning og stemmeoptælling. Det foreslås endvidere fastsat, at vilkårene kan ændres, samt at tilladelsen kan tilbagekaldes.

Udtrykket ”stemmeafgivningen i kommunen” dækker både stemmeafgivningen på afstemningsstedet på valgdagen, jf. den kommunale og regionale valglovs kapitel 5, og den brevstemmeafgivning, som foranstalles af kommunen, jf. den kommunale og regionale valglovs §§ 59 og 60. Tilladelse vil kunne gives til stemmeafgivning på valgdagen, brevstemmeafgivning eller begge dele.

Endvidere fastsættes det ifølge forslaget til § 91 a, stk. 2, at økonomi- og indenrigsministeren afholder udbud vedrørende udvælgelse af det eller de systemer, som kommuner, der har fået tilladelse af ministeren til, at stemmeafgivningen i kommunen, stemmeoptællingen eller begge dele sker digitalt efter forslaget til den kommunale og regionale valglovs § 91 a, stk. 1, kan anvende til formålet. De systemer, der udvælges efter et udbud, forudsættes at kunne anvendes ved flere valghandlinger og afstemninger. Udvalget af flere valghandlinger og afstemninger. Udvalget af det eller de systemer, der efter et udbud kan anvendes ved valg i Danmark, kan endvidere gælde for alle typer af lovbestemte valg og folkeafstemninger, dvs. både for folketingsvalg, Europa-Parlamentsvalg, kommunale og regionale valg samt folkeafstemninger.

Det foreslås desuden i forslaget til den kommunale og regionale valglovs § 91 a, stk. 3, at økonomi- og indenrigsministeren bemyndiges til at fastsætte regler om såvel tilrettelæggelsen forud for valgdagen, gennemførelsen af selve valghandlingen og evaluering efter valgdagen af stemmeafgivning og stemmeoptælling ved kommunale og regionale valg for kommuner, der har fået tilladelse til at anvende et system til digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling efter den foranstående bestemmelse i forslaget til § 91 a, stk. 1. Økonomi- og indenrigsministeren kan herunder fastsætte regler om, at vælgeren på afstemningsstedet eller brevstemmeafgivningsstedet alene kan stemme digitalt.

Der henvises til bemærkningerne til de tilsvarende regler i § 1, nr. 1, ovenfor.

I den foreslåede bestemmelse til den kommunale og regionale valglovs § 91 a, stk. 4, fastsættes det, at økonomi- og indenrigsministeren kan fravige en række nærmere opregnede bestemmelser i den kommunale og regionale valglov for at muliggøre gennemførelse af digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling ved kommunale og regionale valg. Der er tale om en udtømmende opregning af de bestemmelser, der kan fraviges. Fravigelse af de nævnte bestemmelser kan ske ved fastsættelse af individuelle vilkår for en tilladelse til, at stemmeafgivningen i kommunen, stemmeoptællingen eller begge dele sker digitalt. Fravigelse kan endvidere ske ved afholdelse af udbud vedrørende udvælgelse af det eller de systemer, kommunerne må anvende ved digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling. Fravigelse kan endelig ske ved fastsættelse af regler om tilrettelæggelse, gennemførelse og evaluering af stemmeafgivning og stemmeoptælling for kommuner, der har fået tilladelse til, at

stemmeafgivningen i kommunen, stemmeoptællingen eller begge dele sker digitalt.

Bestemmelsens stk. 4 giver alene adgang til at fravige de opregnede bestemmelser i den kommunale og regionale valglov i det omfang, det er nødvendigt for at muliggøre digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling. Der vil ikke blive tale om en fravigelse af principperne bag de enkelte bestemmelser, men om at der sker en tilpasning af procedurerne i nødvendigt omfang som følge af, at valghandlingen digitaliseres.

De bestemmelser, der er nævnt i forslaget til affattelsen af den kommunale og regionale valglovs § 91 a, stk. 4, er opdelt i seks numre, der hver opregner en eller flere bestemmelser i ét kapitel i den kommunale og regionale valglov, der kan fraviges. § 91 a, stk. 4, nr. 1, omhandler kapitel 3 vedrørende bl.a. valgbestyrelsens opgaver og valg af tilfornordnede vælgere. § 91 a, stk. 4, nr. 2, omhandler kapitel 4 vedrørende kandidatlistor til valgene og indhold og udformning af stemmesedler. § 91 a, stk. 4, nr. 3, omhandler kapitel 5 vedrørende afstemning på valgdagen. § 91 a, stk. 4, nr. 4, omhandler kapitel 6 vedrørende brevstemmeafgivning. § 91 a, stk. 4, nr. 5, omhandler kapitel 7 vedrørende opgørelse af afstemningen. Endelig omhandler § 91 a, stk. 4, nr. 6, kapitel 8 vedrørende opgørelse af valget.

Nedenfor følger en beskrivelse af de procedurer m.v., der følger af de regler, der er opremset i forslaget til den kommunale og regionale valglovs § 91 a, stk. 4. Opdelingen nedenfor følger i hovedtræk den gruppering, der er foretaget i forslaget til den kommunale og regionale valglovs § 91 a, stk. 4. De omtalte regler svarer indholdsmæssigt i vidt omfang til den tilsvarende regulering i de bestemmelser i folketingsvalgloven, der er opremset i forslaget til folketingsvalglovens § 74 b, stk. 4, jf. § 1, nr. 1, ovenfor. Der vil derfor blive henvist til beskrivelsen af indholdet af de tilsvarende regler indeholdt i bemærkningerne til forslaget til folketingsvalglovens § 74 b, stk. 4, medmindre afvigelser i regelgrundlaget tilsiger, at reguleringen i den kommunale og regionale valg fordrer en selvstændig beskrivelse. Tilsvarende vil der så vidt muligt blive henvist til bemærkningerne til forslaget til folketingsvalgloven ovenfor for så vidt angår den overordnede baggrund for behovet for en mulig fravigelse af reglerne ved gennemførelse af digital stemmeafgivning og/eller digital optælling.

Stemmesedlernes tilvejebringelse og udformning (forslaget til den kommunale og regionale valglovs § 91 a, stk. 4, nr. 1 og 2)

Reglerne for stemmesedlers tilvejebringelse og udformning i den kommunale og regionale valglov modsvarer i store træk de tilsvarende regler i folketingsvalgloven, som er beskrevet ovenfor under afsnittet om *stemmesedlers tilvejebringelse og udformning* (nr. 1-3 i forslaget til folketingsvalglovens § 74 b, stk. 4), jf. § 1, nr. 1. Der findes dog afvigelser, der blandt andet følger af, at kandidater til kommunale og regionale valg opstilles på kandidatlistor og ikke for partier, at kandidatlistor kan indgå liste- og valgforbund, samt at der stemmes til både kommunalbestyrelsen og regi-

onsrådet med anvendelse af særskilte stemmesedler til disse to folkevalgte organer.

Ifølge de gældende regler er det valgbestyrelsen i kommunen, der tilvejebringer stemmesedlerne, som skal benyttes på valgdagen til kommunalbestyrelsesvalget. Regionsvalgbestyrelsen tilvejebringer stemmesedlerne, som skal benyttes på valgdagen til regionsrådsvalget, jf. den kommunale og regionale valglovs § 13, stk. 2. Regionsvalgbestyrelsen skal sørge for, at det nødvendige antal stemmesedler til regionsrådsvalget er afleveret til vedkommende kommunalbestyrelse senest søndagen to dage før valgdagen, jf. den kommunale og regionale valglovs § 50.

Den kommunale og regionale valglov indeholder endvidere visse regler for stemmesedlernes udformning, herunder hvilke oplysninger der skal anføres på stemmesedlerne og i hvilken rækkefølge m.v., jf. lovens § 24, stk. 1 og 2, § 32, § 36, § 39, stk. 2, og §§ 45-48. Reglerne suppleres af bekendtgørelse nr. 264 af 31. marts 2009 om stemmesedler til brug ved kommunale og regionale valg.

For så vidt angår den overordnede baggrund for behovet for en mulig fravigelse af de nævnte regler ved gennemførelse af digital stemmeafgivning og/eller digital optælling, svarer denne til de tilsvarende overvejelser herom for så vidt angår folketingsvalg, som der er redegjort nærmere for ovenfor i bemærkningerne herom til § 1, nr. 1, om forslaget til § 74 b, stk. 4, hvortil der henvises.

Afstemning på valgdagen (forslaget til den kommunale og regionale valglovs § 91 a, stk. 4, nr. 3)

Reglerne i den kommunale og regionale valglov vedrørende afstemningen på valgdagen er stort set tilsvarende reglerne i folketingsvalgloven herom, som er beskrevet ovenfor under afsnittet om *afstemning på valgdagen* (nr. 4 i forslaget til folketingsvalglovens § 74 b, stk. 4), jf. § 1, nr. 1. Der findes dog afvigelser, der blandt andet følger af, at der til kommunale og regionale valg stemmes til både kommunalbestyrelsen og regionsrådet, og at der som følge heraf bl.a. anvendes særskilte stemmesedler til stemmeafgivningen til disse to folkevalgte organer, samt at der ikke stemmes på partier, men på kandidatlistes.

De gældende regler indeholder forskellige regler om stemmelokaler og stemmekasser m.v., samt om procedurer for påbegyndelsen af stemmeafgivningen på afstemningsdagen. De særskilte stemmekasser, der skal forefindes til kommunalbestyrelsesvalget henholdsvis regionsrådsvalget, skal være indrettet sådan, at ingen stemmeseddel kan tages ud, medmindre stemmekassen åbnes, jf. den kommunale og regionale valglovs § 51, stk. 2. De særskilte opslag, der skal forefindes i stemmelokalerne vedrørende kommunalvalget henholdsvis regionalvalget, skal angive samtlige godkendte kandidatlistes til kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget med angivelse af disses bogstavbetegnelse og listebetegnelse og med kandidaternes navne i den rækkefølge, hvori de er anført på stemmesedlen, jf. den kommunale og regionale valglovs § 51, stk. 3. De tilforordnede vælgere skal inden afstemningens begyndelse kl. 9 vise de tilstedeværende, at stemmekasserne er tomme, hvorefter kasserne

straks skal låses eller forsegles, jf. den kommunale og regionale valglovs § 52, stk. 2.

Endvidere skal vælgeren, efter at vælgerens identitet er fastslået og vælgeren er afmærket på valglisten, have udleveret én stemmeseddel til kommunalbestyrelsesvalget og én stemmeseddel til regionsrådsvalget, jf. den kommunale og regionale valglovs § 53, stk. 1, sidste pkt. Hvis en vælger kun ønsker at benytte den ene af de to udleverede stemmesedler, skal vælgeren tilbagelevere den stemmeseddel, der ikke ønskes benyttet, til den tilforordnede vælger, der herefter registrerer stemmesedlen som tilbageleveret, jf. den kommunale og regionale valglovs § 53, stk. 2.

De gældende regler i den kommunale og regionale valglovs § 54 om selve stemmeafgivningen på valgdagen i stemmerummet svarer til bestemmelsen i folketingsvalglovens § 48 med den afvigelse, at vælgeren sætter et kryds ved en listebetegnelse eller et kandidatnavn. Der henvises til bemærkningerne herom til § 1, nr. 1, vedrørende forslaget til § 74 b, stk. 4.

Brevstemmeafgivning (forslaget til den kommunale og regionale valglovs § 91 a, stk. 4, nr. 4)

Reglerne i den kommunale og regionale valglov for brevstemmeafgivning, herunder udformning af brevstemmematerialet (§ 66), fremgangsmåden ved brevstemmeafgivning (§ 67) og kommunernes modtagelse og kontrol af brevstemmer (§§ 70 – 72), er stort set tilsvarende reglerne i folketingsvalgloven herom, som er beskrevet ovenfor under afsnittet om *brevstemmeafgivning* (nr. 5 i forslaget til folketingsvalglovens § 74 b, stk. 4), jf. § 1, nr. 1. Der findes dog afvigelser, der blandt andet følger af, at der til kommunale og regionale valg stemmes til både kommunalbestyrelsen og regionsrådet, og at der til stemmeafgivningen til disse to folkevalgte organer anvendes særskilte stemmesedler også ved brevstemmeafgivningen.

Således består brevstemmematerialet til kommunale og regionale valg af en stemmeseddel til kommunalbestyrelsesvalget med tilhørende konvolut, en stemmeseddel til regionsrådsvalget med tilhørende konvolut samt følgebrev og yderkuvert, jf. den kommunale og regionale valglovs § 66, stk. 1.

Endvidere afviger den periode, brevstemmematerialet skal findes hos kommunen (fra den 3. tirsdag i maj måned i valgåret) samt på de danske repræsentationer, om bord på danske skibe i udenrigsfart og på danske havanlæg uden for dansk område (fra den 3. tirsdag i august måned i valgåret), jf. den kommunale og regionale valglovs § 66, stk. 2, 2. pkt., fra de tilsvarende bestemmelser i folketingsvalgloven, jf. bemærkningerne ovenfor til § 1, nr. 1, vedrørende forslaget til folketingsvalglovens § 74 b, stk. 4.

Herudover afviger bestemmelserne om fremgangsmåden ved udfyldelse af brevstemmematerialet, idet vælgeren ikke som til folketingsvalg skal anføre navnet på eller bogstavbetegnelsen for et parti, men på en listebetegnelse henholdsvis for en kandidatliste, jf. den kommunale og regionale valglovs § 67, stk. 2.

Endelig fastsættes det i den kommunale og regionale valglov, at der skal påføres valglisten en særskilt afmærkning i tilfælde, hvor yderkuverten kun indeholder en konvolut til et af valgene. Afmærkningen skal angive, hvilket af valgene vælgeren har afgivet brevstemme til, jf. den kommunale og regionale valglovs § 72, stk. 1, 2. pkt.

For en nærmere gennemgang af de øvrige regler og procedurer, der gælder for brevstemmeafgivningen samt den overordnede baggrund for behovet for en mulig fravigelse af disse ved gennemførelse af digital stemmeafgivning og/eller digital optælling henvises til bemærkningerne herom til § 1, nr. 1, vedrørende forslaget til § 74 b, stk. 4.

Hjælp til stemmeafgivningen (forslaget til den kommunale og regionale valglovs § 91 a, stk. 4, nr. 3 og 4)

Reglerne i den kommunale og regionale valglov for hjælp til stemmeafgivning ved afstemning på valgdagen (§ 55) eller ved brevstemmeafgivning (§ 67, stk. 4 – 6) til kommunale og regionale valg er tilsvarende reglerne i folketingsvalgloven herom, som er beskrevet ovenfor under afsnittet om *hjælp til stemmeafgivningen (nr. 4 og 5 i forslaget til folketingsvalglovens § 74 b, stk. 4)*, jf. § 1, nr. 1. For en nærmere gennemgang af de procedurer, der gælder for hjælp til stemmeafgivningen samt den overordnede baggrund for behovet for en mulig fravigelse af reglerne ved gennemførelse af digital stemmeafgivning og/eller digital optælling henvises derfor til bemærkningerne til § 1, nr. 1, vedrørende forslaget til § 74 b, stk. 4.

Opgørelse af afstemningen og valget (forslaget til den kommunale og regionale valglovs § 91 a, stk. 4, nr. 1, 5 og 6)

Reglerne i den kommunale og regionale valglov for opgørelse af afstemningen ved kommunale og regionale valg er for så vidt angår procedurerne for stemmeoptælling og bedømmelse af stemmesedler på afstemningsstedet (§§ 74 – 76) i væsentligt omfang tilsvarende reglerne i folketingsvalgloven herom, som er beskrevet ovenfor under afsnittet om *opgørelse af afstemningen (nr. 6 i forslaget til folketingsvalglovens § 74 b, stk. 4)*, jf. § 1, nr. 1. Der findes dog afvigelser i reglerne for stemmeoptælling og bedømmelse af stemmesedler, der blandt andet følger af, at der til kommunale og regionale valg stemmes til både kommunalbestyrelsen og regionsrådet, at der til stemmeafgivningen anvendes særskilte stemmesedler til de to valg, samt at der til disse valg kan indgås liste- og valgforbund.

En væsentlig forskel på folketingsvalg og kommunale og regionale valg er, at opgørelsen af kommunale og regionale valg ikke foretages centralt for hele landet, men foretages af kommunalvalgbestyrelsen for så vidt angår kommunalbestyrelsesvalget og regionalvalgbestyrelsen for så vidt angår regionsrådsvalget, jf. den kommunale og regionale valglovs § 13, stk. 2, nr. 3, og § 79, stk. 1, 1. pkt. Som udgangspunkt foretages valgopgørelsen på grundlag af resultatet af den fintælling af begge valg, som kommunalvalgbestyrelsen har foranstaltet, jf. den kommunale og regionale valglovs § 13, stk. 3, 1. pkt., § 77, stk. 1, og § 79, stk. 1, 2. pkt. Fintællingen med den herved foretagne bedømmelse af stemmesedler

foretages af kommunalvalgbestyrelsen særskilt for kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget efter nærmere angivne regler, dog med de ovenfor nævnte afvigelser, der også gælder for stemmeoptællingen på afstemningsstedet, jf. den kommunale og regionale valglovs § 78. Regionsvalgbestyrelsen kan dog beslutte at ville foretage en fornyet fintælling af de stemmer, der er afgivet til regionsrådsvalget, og som kan vedrøre alle eller bestemte grupper af stemmesedler, jf. den kommunale og regionale valglovs § 13, stk. 3, 2. pkt., jf. § 80. I så fald er det resultatet af den fornyede fintælling, der lægges til grund for opgørelsen af regionsrådsvalget, jf. den kommunale og regionale valglovs § 79, stk. 2. Regionsrådet kan vælge et antal tilforordnede vælgere til at bistå ved fornyet fintælling af regionsrådsvalget, jf. den kommunale og regionale valglovs § 17, stk. 2.

Den overordnede baggrund for behovet for en mulig fravigelse af reglerne for opgørelse af afstemningen samt den forventede rækkevidde heraf modsvarer de tilsvarende overvejelser, der er gennemgået ovenfor for så vidt angår stemmeoptælling og opgørelse af afstemningen ved folketingsvalg i bemærkningerne herom til § 1, nr. 1, vedrørende forslaget til § 74 b, stk. 4, hvortil der henvises.

Sammenpakning og opbevaring af stemmesedler og øvrigt stemmemateriale (forslaget til den kommunale og regionale valglovs § 91 a, stk. 4, nr. 3 og 6)

Reglerne i den kommunale og regionale valglovs § 58, § 76, stk. 2, og § 88 for sammenpakning og opbevaring af stemmesedler og øvrigt stemmemateriale til kommunale og regionale valg er som for de ovenfor nævnte andre regler og procedurer ligeledes i stort omfang tilsvarende reglerne i folketingsvalgloven herom, som er beskrevet ovenfor under afsnittet om *sammenpakning og opbevaring af stemmesedler og øvrigt stemmemateriale (nr. 4 og 6 i forslaget til folketingsvalglovens § 74 b, stk. 4)*, jf. § 1, nr. 1, med de afvigelser, der som tidligere nævnt følger af, at der til kommunale og regionale valg stemmes til både kommunalbestyrelsen og regionsrådet, at der til stemmeafgivningen til disse to folkevalgte organer anvendes særskilte stemmesedler, og at der til kommunalbestyrelses- og regionsrådsvalg er adgang til indgåelse af listeforbund.

Pakningen på afstemningsdagen og efter fintællingen af det stemmemateriale, der enten ikke er udleveret eller er ombyttet eller tilbageleveret, skal således ske i særskilte pakker for hver sin gruppe af stemmemateriale fra henholdsvis kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget, jf. den kommunale og regionale valglovs § 58 og § 88, stk. 1, nr. 2 – 4. De stemmesedler, der er tilbageleveret af vælgere, der kun har ønsket at afgive stemme til enten kommunalbestyrelsesvalget eller regionsrådsvalget og derfor har tilbageleveret den anden stemmeseddel, skal således sammenbindes i en særskilt pakke, adskilt fra de stemmesedler, der er ombyttet. Tilsvarende skal de gyldige stemmer efter fintællingen og valgets opgørelse samles i særskilte pakker, ikke kun for hver kandidat og hver kandidatliste som til folketingsvalg (hvor man dog stemmer på partier i stedet for kandidatlistes), men også for hvert listeforbund, jf. den kommunale og regionale valglovs § 88, stk. 1, nr. 6.

Har regionsvalgbestyrelsen foretaget en fornyet fintælling efter reglerne i den kommunale og regionale valglovs § 80, jf. § 89, stk. 2, sker sammenpakningen efter samme regler som kommunens sammenpakning af valgmaterialiet efter fintællingen, jf. § 89, stk. 2, jf. § 88, stk. 1 og 2.

For en nærmere gennemgang af de øvrige regler og procedurer, der gælder for sammenpakningen og opbevaringen af stemmesedler og øvrigt stemmemateriale samt den overordnede baggrund for behovet for en mulig fravigelse af disse ved gennemførelse af digital stemmeafgivning og/eller digital optælling henvises til bemærkningerne herom til § 1, nr. 1, vedrørende forslaget til § 74 b, stk. 4.

Til nr. 2

Med den nye bestemmelse i den kommunale og regionale valglovs § 106 a bemyndiges økonomi- og indenrigsministeren til at fastsætte regler om opbevaring og tilintetgørelse af digitalt og andet valgmateriale fra kommuner, der har fået tilladelse til, at stemmeafgivningen i kommunen, stemmeoptællingen eller begge dele sker digitalt ved et kommunalt og regionalt valg. I den forbindelse kan ministeren i nødvendigt omfang fravige eller tilpasse reglerne i den kommunale og regionale valglovs § 106, stk. 3, hvorefter valglisterne, valgkortene, stemmesedlerne samt brevstemmematerialet skal tilintetgøres, når klagefristen er udløbet, jf. den kommunale og regionale valglovs § 93, og eventuelle klager over valget er endeligt afgjort, mens øvrigt valgmateriale skal opbevares som fastsat efter lov om offentlige arkiver m.v.

Der henvises i øvrigt til bemærkningerne til § 1, nr. 3, og til afsnit 5.7. i de almindelige bemærkninger.

Til nr. 3

Bestemmelsen er en konsekvens af forslaget til en ny § 107 a, jf. bemærkningerne til § 3, nr. 4, nedenfor.

Til nr. 4

Efter de gældende regler afholdes udgifterne ved kommunale og regionale valg af kommunerne, jf. den kommunale og regionale valglovs § 107, stk. 1, bortset fra udgifterne til de foranstaltninger, som efter loven påhviler regionsrådet el-

ler regionernes valgbestyrelse, der afholdes af regionerne, jf. den kommunale og regionale valglovs § 107, stk. 2, udgifterne til brevstemmematerialet, jf. den kommunale og regionale valglovs § 107, stk. 3, som kommunerne dog refunderer staten deres andel af, jf. den kommunale og regionale valglovs § 107, stk. 1, 2. pkt., samt til porto til forsendelse af brevstemmer af andre myndigheder end kommunalbestyrelsen, jf. den kommunale og regionale valglovs § 107, stk. 4.

I overensstemmelse med lovens almindelige udgangspunkt fastsættes det i forslaget, at udgifter til anvendelsen af en tilladelse til digital stemmeafgivning og stemmeoptælling til kommunale og regionale valg i henhold til den foreslåede bestemmelse i § 91 a, stk. 1, i den kommunale og regionale valglov afholdes af kommunen. Udgifterne til udbud og udvælgelse af et eller flere systemer til digital stemmeafgivning og stemmeoptælling, som kommunerne kan få tilladelse til at anvende, afholdes af staten.

Der henvises i øvrigt til bemærkningerne til § 1, nr. 5, og til afsnit 6 i de almindelige bemærkninger.

Til § 4

Lovforslaget skaber mulighed for, at kommunerne kan gennemføre digital stemmeafgivning og stemmeoptælling på udvalgte valgsteder ved det første valg efter ikrafttrædelsen af loven, hvor det tidsmæssigt er muligt. Det er ministeriets vurdering, at den første anvendelse af digital stemmeafgivning og/eller stemmeoptælling tidligst vil kunne finde sted ved Europa-Parlamentsvalget i 2014. Dette er imidlertid under forudsætning af blandt andet, at hjemlen tilvejebringes tids nok til, at der kan iværksættes et udbud primo maj 2013. Under hensyntagen hertil fastsættes ikrafttrædelsesdatoen til den 1. maj 2013, idet det bemærkes, at udbuddet ikke kan iværksættes, før loven er trådt i kraft.

Lovforslaget indeholder, i overensstemmelse med de hovedlove, der ændres ved lovforslaget, ingen bestemmelse om lovens territoriale gyldighed for Grønland og Færøerne. Ingen af de ved dette lovforslag foreslåede ændringer af valglovgivningen har dog retsvirkning for Grønland eller Færøerne.

Lovforslaget sammenholdt med gældende ret

*Gældende formulering**Lovforslaget***§ 1**

I lov om valg til Folketinget, jf. lovbekendtgørelse nr. 107 af 8. februar 2011, som ændret ved lov nr. 251 af 21. marts 2012, lov nr. 589 af 18. juni 2012 og § 3 i lov nr. 1252 af 18. december 2012, foretages følgende ændringer:

1. Efter § 74 a indsættes:

Kapitel 9 a

Digital stemmeafgivning og stemmeoptælling

»§ 74 b. Økonomi- og indenrigsministeren kan forud for et folketingsvalg efter ansøgning give en kommunalbestyrelse tilladelse til, at stemmeafgivningen i kommunen, stemmeoptællingen eller begge dele sker digitalt. Tilladelsen kan begrænses til et eller flere afstemningssteder eller brevstemmeafgivningssteder. Økonomi- og indenrigsministeren kan fastsætte vilkår for tilladelsen. Økonomi- og indenrigsministeren kan herunder fastsætte vilkår om, hvilket eller hvilke af de i medfør af stk. 2 udvalgte systemer kommunen må anvende til digital stemmeafgivning og stemmeoptælling. Vilkårene kan ændres. Tilladelsen kan tilbagekaldes.

Stk. 2. Økonomi- og indenrigsministeren afholder udbud vedrørende udvælgelse af det eller de systemer, som kommuner, der har fået tilladelse efter stk. 1, må anvende til digital stemmeafgivning og stemmeoptælling ved et eller flere valg eller folkeafstemninger.

Stk. 3. Økonomi- og indenrigsministeren kan fastsætte regler om tilrettelæggelse, gennemførelse og evaluering af stemmeafgivning og stemmeoptælling ved folketingsvalg for kommuner, der har fået tilladelse efter stk. 1. Økonomi- og indenrigsministeren kan herunder fastsætte regler om, at vælgeren på afstemningsstedet eller brevstemmeafgivningsstedet alene kan stemme digitalt.

Stk. 4. For at muliggøre digital stemmeafgivning og stemmeoptælling ved folketingsvalg kan økonomi- og indenrigsministeren ved fastsættelse af vilkår for en tilladelse efter stk. 1, afholdelse af udbud

efter stk. 2 og fastsættelse af regler efter stk. 3 foretage de nødvendige fravigelser af

- 1) § 14, stk. 1,
- 2) § 23, stk. 2,
- 3) § 33 a, stk. 2, 2.-5. pkt., § 39, stk. 2, § 40, stk. 2, §§ 43 og 44,
- 4) § 45, stk. 2, 4. pkt., og stk. 3, § 46, stk. 2, § 47, sidste pkt., § 48, stk. 1, 2. pkt., stk. 2 og 3, § 49, stk. 4, og § 52,
- 5) § 60, stk. 1 og 2, § 61, stk. 1, 2. pkt., stk. 2 og 3, stk. 4, 1. og 3. pkt., stk. 6 og 7, § 64, stk. 1, 1. pkt., stk. 2 og 4-6, § 65, stk. 1 og stk. 2, nr. 3-5, og § 66, samt
- 6) § 68, § 69, stk. 1-3, §§ 71 og 72, § 73, stk. 1-4 og 6, og § 74.«.

2. Efter § 101 indsættes:

»§ 101 a. Økonomi- og indenrigsministeren kan forud for en folkeafstemning efter ansøgning give en kommunalbestyrelse tilladelse til, at stemmeafgivningen i kommunen, stemmeoptællingen eller begge dele sker digitalt. § 74 b, stk. 1, 2.-6. pkt., finder tilsvarende anvendelse.

Stk. 2. Økonomi- og indenrigsministeren afholder udbud efter § 74 b, stk. 2.

Stk. 3. Økonomi- og indenrigsministeren kan fastsætte regler om tilrettelæggelse, gennemførelse og evaluering af stemmeafgivning og stemmeoptælling ved folkeafstemninger for kommuner, der har fået tilladelse efter stk. 1. Økonomi- og indenrigsministeren kan herunder fastsætte regler om, at vælgeren på afstemningsstedet eller brevstemmeafgivningsstedet alene kan stemme digitalt.

Stk. 4. For at muliggøre digital stemmeafgivning og stemmeoptælling ved folkeafstemninger kan økonomi- og indenrigsministeren ved fastsættelse af vilkår for en tilladelse efter stk. 1, afholdelse af udbud efter stk. 2 og fastsættelse af regler efter stk. 3 foretage de nødvendige fravigelser af

- 1) § 97, stk. 1, jf. § 23, stk. 2,
- 2) § 98, stk. 1,
- 3) § 99, jf. tillige § 45, stk. 2, 4. pkt., og stk. 3, § 46, stk. 2, § 47, sidste pkt., § 48, stk. 2 og 3, § 49, stk. 4, og § 52,
- 4) § 100, stk. 1-3, jf. tillige § 60, stk. 1 og 2, § 61, stk. 1, 2. pkt., stk. 3, stk. 4, 1. og 3. pkt., stk. 6 og 7, § 64, stk. 1, 1. pkt., stk. 2 og 4-6, § 65, stk. 1 og stk. 2, nr. 3-5, og § 66 samt

- 5) § 101, stk. 1 og 2, jf. tillige § 68, § 69, stk. 3, §§ 71 og 72, § 73, stk. 1, 2 og 6, og § 74.«.

§ 104. Valgbogen, afstemningsbøgerne, valglisterne, valgkortene, stemmesedlerne samt øvrigt valgmateriale, som valgbestyrelsen har modtaget i forbindelse med folketingsvalg eller folkeafstemninger, opbevares af kommunalbestyrelsen. I opstillingskredse, hvori flere kommuner indgår helt eller delvis, opbevares valg materialet af kommunalbestyrelsen i kreds kommunen.

Stk. 2. Hver kommunalbestyrelse opbevarer en kopi af afstemningsbøgerne samt øvrigt valgmateriale, som kommunalbestyrelsen har modtaget.

Stk. 3. Valglisterne, valgkortene, stemmesedlerne samt brevstemmematerialet skal tilintetgøres, når klagefristen er udløbet, jf. §§ 88 og 103, og eventuelle klager over valget er endeligt afgjort. Øvrigt valgmateriale skal opbevares som fastsat efter lov om offentlige arkiver m.v.

3. Efter § 104 indsættes:

»§ 104 a. Økonomi- og indenrigsministeren kan fastsætte regler om opbevaring og tilintetgørelse af valgmateriale fra kommuner, der har fået tilladelse efter § 74 b, stk. 1, eller § 101 a, stk. 1. Økonomi- og indenrigsministeren kan i den forbindelse fravige § 104, stk. 3.«.

§ 105. Udgifterne ved folketingsvalg og folkeafstemninger afholdes af kommunerne, jf. dog stk. 2 og 3. Udgifter, der forskudsvis er afholdt af kreds kommunen, fordeles af valgbestyrelsens formand på de kommuner, der helt eller delvis indgår i opstillingskredsen, i forhold til det senest offentliggjorte folketal i kommunen eller i vedkommende del af kommunen.

Stk. 2. Udgifterne til brevstemmematerialet afholdes af statskassen. Kommunen refunderer statens udgifter til det brevstemmemateriale, kommunen rekvirerer til brug for brevstemmeafgivning i kommunen, jf. § 53 og § 54, stk. 2, 4 og 5.

Stk. 3. Udgifter til porto til forsendelse af brevstemmer afholdes af den myndighed, institution, skib eller havanlæg, som stemmemodtageren repræsenterer.

4. I § 105, stk. 1, 1. pkt., indsættes efter »jf. dog stk. 2 og 3«: »og § 105 a«.

5. Efter § 105 indsættes:

»§ 105 a. Udgifterne til anvendelsen af en tilladelse efter § 74 b, stk. 1, og § 101 a, stk. 1, afholdes af kommunen, jf. § 105, stk. 1. Udgifterne til udbud efter § 74 b, stk. 2, og § 101 a, stk. 2, afholdes af statskassen.«.

§ 2

I lov om valg af danske medlemmer til Europa-Parlamentet, jf. lovbekendtgørelse nr. 106 af 8. februar 2011, som ændret ved § 4 i lov nr. 1252 af 18. december 2012, foretages følgende ændringer:

1. Efter § 30 indsættes:

»Kapitel 9 a

Digital stemmeafgivning og stemmeoptælling

§ 30 a. Økonomi- og indenrigsministeren kan forud for et Europa-Parlamentsvalg efter ansøgning give en kommunalbestyrelse tilladelse til, at stemmeafgivningen i kommunen, stemmeoptællingen eller begge dele sker digitalt. Tilladelsen kan begrænses til et eller flere afstemningssteder eller brevstemmeafgivningssteder. Økonomi- og indenrigsministeren kan fastsætte vilkår for tilladelsen. Økonomi- og indenrigsministeren kan herunder fastsætte vilkår om, hvilket eller hvilke af de i medfør af stk. 2 udvalgte systemer kommunen må anvende til digital stemmeafgivning og stemmeoptælling. Vilkårene kan ændres. Tilladelsen kan tilbagekaldes.

Stk. 2. Økonomi- og indenrigsministeren afholder udbud vedrørende udvælgelse af det eller de systemer, som kommuner, der har fået tilladelse efter stk. 1, må anvende til digital stemmeafgivning og stemmeoptælling ved et eller flere valg.

Stk. 3. Økonomi- og indenrigsministeren kan fastsætte regler om tilrettelæggelse, gennemførelse og evaluering af stemmeafgivning og stemmeoptælling ved Europa-Parlamentsvalg for kommuner, der har fået tilladelse efter stk. 1. Økonomi- og indenrigsministeren kan herunder fastsætte regler om, at vælgeren på afstemningsstedet eller brevstemmeafgivningsstedet alene kan stemme digitalt.

Stk. 4. For at muliggøre digital stemmeafgivning og stemmeoptælling ved Europa-Parlamentsvalg kan økonomi- og indenrigsministeren ved fastsættelse af vilkår for en tilladelse efter stk. 1, afholdelse af udbud efter stk. 2 og fastsættelse af regler efter stk. 3 foretage de nødvendige fravigelser af

- 1) § 13, stk. 1,
- 2) § 17,
- 3) § 19, stk. 3, 3.-6. pkt., og § 24, stk. 2,
- 4) § 25, stk. 1, jf. tillige § 45, stk. 2, 4. pkt., og stk. 3, § 46, stk. 2, § 47, sidste pkt., § 48, stk. 1, 2. pkt., stk. 2 og 3, § 49, stk. 4, og § 52 i lov om valg til Folketinget,
- 5) § 26, stk. 1, stk. 4, 1.-3. pkt., og stk. 6, jf. tillige § 61, stk. 1, 2. pkt., stk. 2 og 3, stk. 4, 1. og 3. pkt., stk. 6 og 7, § 64, stk. 1, 1. pkt., stk. 2 og 4-6, § 65, stk. 1 og stk. 2, nr. 3-5, og § 66 i lov om valg til Folketinget, samt
- 6) § 27, § 28, stk. 1-3, § 29, stk. 1 og 2, og § 30, jf. tillige § 68, § 69, stk. 3, §§ 71 og 72, § 73, stk. 1, 2 og 6, og § 74 i lov om valg til Folketinget.«.

§ 44. Valgbøgerne, afstemningsbøgerne, valglisten, valgkortene og stemmesedlerne samt øvrigt valgmateriale, som valgbestyrelsen eller kommunalbestyrelsen har modtaget, opbevares henholdsvis tilintetgøres efter reglerne i § 104 i lov om valg til Folketinget.

2. Efter § 44 indsættes:

»§ 44 a. Økonomi- og indenrigsministeren kan fastsætte regler om opbevaring og tilintetgørelse af valgmateriale fra kommuner, der har fået tilladelse efter § 30 a, stk. 1. Økonomi- og indenrigsministeren kan i den forbindelse fravige § 104, stk. 3, i lov om valg til Folketinget, jf. § 44.«

§ 45. Udgifterne ved valg til Europa-Parlamentet afholdes efter reglerne i § 105 i lov om valg til Folketinget.

3. I § 45 indsættes efter »§ 105«: »og § 105 a«.

§ 3

I lov om kommunale og regionale valg, jf. lovbekendtgørelse nr. 105 af 8. februar 2011 som ændret ved § 2 i lov nr. 571 af 18. juni 2012 og § 5 i lov nr. 1252 af 18. december 2012, foretages følgende ændringer:

1. Efter § 91 indsættes:

»Kapitel 8 a

Digital stemmeafgivning og stemmeoptælling

§ 91 a. Økonomi- og indenrigsministeren kan forud for et valg til kommunalbestyrelser og regi-

onråd efter ansøgning give en kommunalbestyrelse tilladelse til, at stemmeafgivningen i kommunen, stemmeoptællingen eller begge dele sker digitalt. Tilladelsen kan begrænses til et eller flere afstemningssteder eller brevstemmeafgivningssteder. Økonomi- og indenrigsministeren kan fastsætte vilkår for tilladelsen. Økonomi- og indenrigsministeren kan herunder fastsætte vilkår om, hvilket eller hvilke af de i medfør af stk. 2 udvalgte systemer kommunen må anvende til digital stemmeafgivning og stemmeoptælling. Vilkårene kan ændres. Tilladelsen kan tilbagekaldes.

Stk. 2. Økonomi- og indenrigsministeren afholder udbud vedrørende udvælgelse af det eller de systemer, som kommuner, der har fået tilladelse efter stk. 1, må anvende til digital stemmeafgivning og stemmeoptælling ved et eller flere valg.

Stk. 3. Økonomi- og indenrigsministeren kan fastsætte regler om tilrettelæggelse, gennemførelse og evaluering af stemmeafgivning og stemmeoptælling ved kommunale og regionale valg for kommuner, der har fået tilladelse efter stk. 1. Økonomi- og indenrigsministeren kan herunder fastsætte regler om, at vælgeren på afstemningsstedet eller brevstemmeafgivningsstedet alene kan stemme digitalt.

Stk. 4. For at muliggøre digital stemmeafgivning og stemmeoptælling ved kommunale og regionale valg kan økonomi- og indenrigsministeren ved fastsættelse af vilkår for en tilladelse efter stk. 1, afholdelse af udbud efter stk. 2 og fastsættelse af regler efter stk. 3 foretage de nødvendige fravigelser af

- 1) § 13, stk. 2, nr. 2 og 3, og stk. 3, og § 17, stk. 2,
- 2) § 24, stk. 1, 2.-6. pkt., og stk. 2, 1. pkt., § 32, 2. pkt., § 36, nr. 2, § 39, stk. 2, §§ 45-48, og § 50,
- 3) § 51, stk. 2, 4. pkt., og stk. 3, 1. pkt., § 52, stk. 2, § 53, stk. 1, sidste pkt., og stk. 2, § 54, stk. 1, 2. pkt., stk. 2 og 3, § 55, stk. 4, og § 58,
- 4) § 66, stk. 1 og 2, § 67, stk. 1, 2. pkt., stk. 2 og 3, stk. 4, 1. og 3. pkt., stk. 6 og 7, § 70, stk. 1, 1. pkt., og stk. 2-5, § 71, stk. 1, og stk. 2, nr. 3-5, og § 72,
- 5) § 74, § 75, stk. 1-3, § 76, stk. 2, §§ 77 og 78, samt

- 6) § 79, stk. 2, § 80, § 88, stk. 1, nr. 2-7, og § 89, stk. 2.«.

§ 106. Kommunalbestyrelsen opbevarer valgbogen til kommunalbestyrelsesvalget, afstemningsbøgerne, valglisterne, valgkortene, stemmesedlerne samt øvrigt valgmateriale, som kommunalbestyrelsen eller valgbestyrelsen har modtaget i forbindelse med kommunalbestyrelsesvalget, jf. dog stk. 2, 2. pkt.

Stk. 2. Regionsrådet opbevarer valgbogen til regionsrådsvalget samt øvrigt valgmateriale, som regionsrådet eller valgbestyrelsen har modtaget i forbindelse med regionsrådsvalget. Har regionsvalgbestyrelsen foretaget en fornyet fintælling, opbevarer regionsrådet stemmesedlerne til regionsrådsvalget, jf. § 89, stk. 2.

Stk. 3. Valglisterne, valgkortene og stemmesedlerne, herunder brevstemmemateriale, skal tilintetgøres, når klagefristen er udløbet, jf. § 93, og eventuelle klager over valget er endeligt afgjort. Øvrigt valgmateriale skal opbevares som fastsat efter lov om offentlige arkiver m.v.

§ 107. Udgifterne ved kommunale og regionale valg afholdes af kommunerne, jf. dog stk. 2-4.

Stk. 2. Regionerne afholder udgifterne til de foranstaltninger, som efter denne lov påhviler regionsrådet eller regionens valgbestyrelse. Ved omvalg til regionsrådet afholdes samtlige udgifter til valget af regionen, jf. dog stk. 3 og 4.

Stk. 3. Udgifter til brevstemmematerialet afholdes af statskassen. Kommunen refunderer statens udgifter til det brevstemmemateriale, kommunen rekvirerer til brug for brevstemmeafgivning i kommunen, jf. § 59 og § 60, stk. 2, 4 og 5.

Stk. 4. Udgifter til porto til forsendelse af brevstemmer afholdes af den myndighed, institution, skib eller havanlæg, som stemmemodtageren repræsenterer.

2. Efter § 106 indsættes:

»**§ 106 a.** Økonomi- og indenrigsministeren kan fastsætte regler om opbevaring og tilintetgørelse af valgmateriale fra kommuner, der har fået tilladelse efter § 91 a, stk. 1. Økonomi- og indenrigsministeren kan i den forbindelse fravige § 106, stk. 3.«.

3. I § 107, *stk. 1*, indsættes efter »jf. dog stk. 2-4«: »og § 107 a«.

4. Efter § 107 indsættes:

»§ 107 a. Udgifterne til anvendelsen af en tilladelse efter § 91 a, stk. 1, afholdes af kommunen, jf. § 107, stk. 1. Udgifterne til udbud efter § 91 a, stk. 2, afholdes af statskassen.«.

§ 4

Loven træder i kraft den 1. maj 2013.